

קונטרס

חכם בחכמתו

הערות בספר חכמת-אדם
לרבנו אברהם דאנציג זצ"ל
(מהדורת שטעטטין ה'תרכ"ג)

מאת רבנו הגאון
רבי בנימין זאב כהן זצ"ל
בעל בזך-לבונה
מכתי"ק

הועתקו מתוך דפי ספרו על-ידי נכדו
הרב יעקב צבי כהן זצ"ל

נערכו על-ידי
הרב שלמה רקובסקי

ה'תשס"ז

למעייך :

ההערות הן על-פי רוב בסוף הסעיף. אז כתבתי: "בסוף להוסיף."
אם הן באמצע אז כתבתי בערך באיזו שורה מלמטה או מלמעלה לפי הוצאת
דפוס שטעטטין תרכ"ג. בהוצאות אחרות יש לחפש בערך לפי זה.
אם ההערות הן באמצע אז העתקתי קודם את דברי חכמת אדם עליהם נאמרה
ההערה.

מורי זקני זצ"ל כתב באותיות קטנות מאד את הערותיו כדי שהמקום הצר בגליון
יכיל אותן וגם כתב עם כל הקיצורים.

בכמה מקומות דהה הכתב עד שאי אפשר היה לפענח ואז שמתי (?) לסימן שלא
היה לי הבטחון בפירוש המלה.

היות שמדובר באיסור והיתר דייקתי לפי כוחי בדיוק רב, אבל שגיאות מי יבין.

נאום יעקב צבי כהן

בן לאבי אדוני מורי ורבי ר' שמחה כהן.

תשרי ה'תשל"ה

הקדמה

כפי שנכתב בהקדמה לספר זה, ניכר מתוך דברי זקננו המחבר בז"ך לבונה שעסק בספרי ההלכה בני זמנו שהשפיעו הרבה בפסיקתם על הליכות בית ישראל במקומו.

אחד מגדולי תלמידיו של רבה של פראג בעל ה"נודע ביהודה" הוא רבנו אברהם דנציגר בעל הספר "חיי-אדם". מחברו נפטר 14 שנה לפני הולדתו של זקננו הבז"ך לבונה. ספריו עשו רושם עצום למעשה בכל אירופה כולה, ובעיקר במזרחה גם טרם שנתמנה לרב ולדיין בוילנה באופן רישמי. בייחוד השתרש ספר ההלכה שכתב "חיי אדם" אשר יצא לאור בוילנה על חלק אורח-חיים כבר בשנת ה'תק"ע ומאז יצא לאור במאות מהדורות, בלשון הקודש וביידיש. ספרו על יורה-דעה "חכמת-אדם" ו"בינת-אדם" נדפס שם בשנת ה'תקע"ו, וגם הוא נדפס מאז פעמים רבות אף ביידיש (וע' שדי-חמד חלק ו דף נד:, ס"ק ל"ב).

זקננו הבז"ך לבונה מביא בחיבורו בנימין זאב יטרף מדברי החכמת-אדם כמה עשרות פעמים ודן בהם. על גיליון ספרו "חכמת-אדם" מהדורת שטעטין ה'תרכ"ג אשר היתה כבר המהדורה הארבע-עשרה של הספר בן 43 השנים, העיר הערות רבות וחשובות.

נכדו הרב יעקב צבי כהן זצ"ל בן בנו הרב שמחה כהן זצ"ל שהיה מסור לו ולכתביו העתיק לפני 32 שנה את הערותיו של זקננו מגיליון ספרו והשאיר עבורנו תדפיס במכונת כתיבה.

אף הסבר על עבודתו השאיר והרי הוא מובא כאן כפי שכתבו.

להערות אלו קראנו בשם "חכם בחכמתו".

הלשונות המובאות מתוך הספר "חכמת-אדם" עליהם מעיר זקננו המחבר חכם בחכמתו הוגהו מחדש על-פי מהדורה חכמת-אדם הוצאת א. בלום ירושלים, ה'תשנ"ב. במקום שזקננו מעיר לתיקון ט"ס והטעות כבר תוקנה במהדורת בלום, צוינה כוכבית (*). במקום. הרחבת מקורות ההפניות נסגרו בתוך סוגריים מרובעים ואלו נרשמו על-ידי ידידנו הרב שלמה רקובסקי שערך את הערות זקננו.

כאמור, בגוף הספר בנימין-זאב-יטרף מזכיר זקננו פעמים רבות את דברי החכמת-אדם ודן בדבריו. על-כן הוספנו במקומות המתאימים כאן בחיבור חכם-בחכמתו [בתוך סוגריים מרובעים], ציון אל דבריו אלו ששם.

הראל כהן

נין המחבר

בית-אל ה'תשס"ז

בו"ך לבונה חכם בחכמתו הגהות על ה"חכמת אדם"

כלל א

סעיף ז "כדי שיחשוב הלוקח וכו', אפילו קודם שמכר אינו נאמן." ועיין ש"ך [סימן טז ס"ק כג] שהביא גאוני פוסקים שקודם שמכר נאמן אפילו דאמר ליה דלהשביח מקחו אמר כן, וצ"ע.

"דשה אפילו מקצת שה משמע." עיין תבואות-שור שהביא דדברי השלטי-גבורים שטעות סופר יש, וכך צריך לומר דשה ובנו כל דהו, וצ"ע.

סעיף ח "שנשמתה נטולה הימנה קודם שחיטה." קודם גמר שחיטה, ועיין פרי-מגדים [סימן יז משבצות-זהב ס"ק א ושפתי-דעת ס"ק ב].

"(עיין ב"ח)." ועיין בינת-אדם סוף שער איסור-והיתר [סימן ב] שהרב ר' חיים מחלק שמהני אף אחר שחתך המפרקת וכן נראה, עיין שם.

סעיף ט "והוא הדין שכפפה ידה בלבד." עיין תבואות-שור [סימן יז ס"ק א] שדחה דעה זו. עיין תבואות-שור [שם] שמדחה כל דברי פרי-חדש.

כלל ה

סעיף א "בריוחוק ארבע אמות." והוא תמוה, עיין תבואות-שור [סימן יט ס"ק ו] ופרי-מגדים [משבצות-זהב סימן יט ס"ק ח]. ולעניות דעתי להגיה כך צריך לומר יברך בתוך ארבע אמות. ועיין בחדושי כי שם בררתי.

כלל ו

סעיף א [בזי"ט ב, כ]

סעיף ב "ממקום זה והוא מתחלת בני מעיים הרי זו נבלה." נראה לומר דספק נבלה, עיין אחרונים, וחלילה להקל ולומר דנבלה ודאית, עיין תבואות-שור, אלא למטה דמקום זה אבל למעלה רק ספק נבלה, כך נראה לי.

סעיף ו (בשורה אחרונה יש להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן כא ס"ק ב] דלדינא צריך רוב עוביו ורוב הקפו.

סעיף א "ואסור ליקח שכר על זה." ועיין תבואות-שור [סימן א ס"ק יג] דמתיר ליטול שכר, אלא שלא יטול יותר מדי, וגם אפילו התרנגולים יכולים החכמים ליקח לעצמן מדינא.

כלל ג

סעיף א [בזי"ט ו, יד]

סעיף ד "ובולע כדי קליפה (ש"ך סימן י ס"ק ו וכו')." עיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן י ס"ק ח] שחייש בה.

סעיף יב (בסוף הסעיף): בספר שחיטות מכתב-מאליהו שראוי ונכון להגדיר שלא לשחוט בסכין עולה ויורד, פתחי-תשובה [סימן יח ס"ק ג].

סעיף יד "ולאחר השחיטה ירחץ הסכין קודם הבדיקה" וכו'. עיין תבואות-שור [סימן יח ס"ק יט] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן יח ס"ק כ] שעכשיו אין נוהגין בבדיקה זו. צ"ח אדברי ובחידושי בפנים? (כל השורה קשה לקריאה).

סעיף טו "ומי שרוצה להכניס עצמו לספק זה אין צריך לבדוק." עיין תבואות-שור [סימן יח ס"ק כג] שאינו רשאי להכניס עצמו לספק.

סעיף יז (בסוף הסעיף): ובחידושי הוכחתי כדברי הרשב"א תורת-הבית שאפילו דרך שבירה אסור.

סעיף כ "ואם באמצע שחיטה כבו הנרות, יגמור." תשובות שבות-יעקב [חלק ב סוף סימן סא, מובא בפתחי-תשובה יא ס"ק א] אוסר אף בדיעבד, דמבעית ושוהה, עיין שם.

סעיף כ "ולא ישחוט לאור הלבנה." פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן יא ס"ק ב] מתיר בשעת הדחק אפילו לכתחלה.

כלל ד

סעיף ב "ולכתחלה יברך על הבהמה." וישחוט מקודם בהמה או עוף ויברך וכו'.

כלל ז

סעיף יב "כדי שיצא הדם (סימן כב). מאחר שנחת לפרש לכתחלה אמאי לא פירש נמי בדיעבד.

סעיף ב (בסוף הסעיף): וזה תמוה מהיכי פשיטא לנו זה. סעיף י "כיון שהחליד הסכין טרפה." ותמוה, דהא הוי נבילה.

סעיף יא (בסוף הסעיף): והאחרונים החמירו אפילו אם הוא רק כרוך ואפילו בדיעבד (וכרש"י?), ודוק.

סעיף טז "שנעשה אחר-כך על-ידי פירכוס." עיין תבואות-שור [סימן כד ס"ק לב] ופרי-מגדים [משבצות-זהב סימן כד ס"ק יד] שמביאים ראיה לאסור.

סעיף יח "שלא היתה שחוטה והרי היא מתה ומטמאה." ועיין תבואות-שור [סימן כה ס"ק ג] שכתב שאינה מטמאה, ועיין בתשובות בית-שמואל אחרון [חלק יורה-דעה סימן טז].

"ולכתחלה יש לבדוק גם אחר שחיטה." יש כאן טעות דפוס וצריך לומר 'שחוטה'. גם בשורה אחר-כן צריך לומר 'שחוטה'.

"אין דרכו להתקרב ברוחב אלא באורך, ולכן כשר." ובתבואות-שור [סימן כה ס"ק ה] כתב שאין להקל.

סעיף ב "יש מתירין." זהו רק דעת הרמ"א [בדרכי-משה יורה-דעה סימן רכז] אבל התבואות-שור [סימן כה ס"ק יד] וכרתי-ופלתי [פלתי סימן כה ס"ק ג] אסרו לעשות שליח ולא התירו כך דרך כבוד, ואף-על-פי שהגאון המחבר חולק עליהם בבית-אדם [אות ז], צ"ע, ותירצתי והוכחתי כדבריהם, תהילה לאל.

סעיף ה "או ישחוט תחילה עוף." פירוש קודם הכסוי.

סעיף ו "ולא יאמר בעפר." זהו דעת הש"ך [סימן כה ס"ק כט], אבל התבואות-שור [סימן כה ס"ק לו] הסכים שלא לברך אלא בסוף כשמכבס ויכסה ויאמר בעפר, וכן הסכים הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן כה ס"ק כט].

כלל ט

סעיף א "אלא בעומדין זו על גבי זו." או סמך זה אצל זה, כך צריך לומר.

סעיף ב "נגד פני הבודק אז האומה *ושלוש אונות", כך צריך לומר.

סעיף ב "דאין כל אילני הדס שוין" כך צריך לומר.

סעיף ו "מה שיש יותר *בשמאל, דחשבינן", כך צריך לומר.

סעיף ח "מהאונות סמוך *לשדרה", כך צריך לומר.

סעיף ט "כרתי-ופלתי) ואם נמצא." ועיין בתבואות-שור שמקיל בהפסד מרובה.

סעיף יא "אבל מהחריץ ולצד השורש לא וכ', אין שם דוחק." ועיין מתשובת השיב-משה¹ [יורה-דעה סימן כה] שהוא מפרש פירוש חדש, ודבריו צ"ע.

סעיף יב "נוטה היתרת מעט לצד חוץ, אם הבליטה יתרה." הלשון קצת מגומגם, וכך צריך לומר: ואם על-ידי הנפיחה נוטה היתרת למעלה אם היא בליטה יתרה וכו'.

סעיף יז (בסוף הסעיף יש להוסיף): ועיין בתבואות-שור [סימן לה ס"ק נט] שכתב לקולא בהפסד מרובה ושעת דחק אפילו לאחר שלושים.

סעיף יח (בסוף הסעיף יש להוסיף): עיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן לה ס"ק ז] ודגול-מרבבה [סימן לה על הט"ז ס"ק ז].

סעיף כ (בסוף הסעיף יש להוסיף): עיין בתבואות-שור [סימן לה ס"ק לד] שהחמיר בזה אפילו בהפסד מרובה, וצ"ע.

סעיף כג "להכשיר אם אינה עומדת" וכו'. עיין תבואות-שור [סימן לה ס"ק מ] שהחמיר.

סעיף כד (בסוף הסעיף): ובתבואות-שור [שם] החמיר.

* ב"חכמת אדם" הוצאת "א. בלום" ירושלים, ה'תשנ"ב, כבר תוקנו תיקונים אלו. 1. לר' משה טייטלבוים.

סעיף ג (להוסיף בסוף הסעיף): ועיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן לו ס"ק ג] שסבר לחלק באופן זה בין גבשושית מקמא למגבו.

סעיף ד "ואפילו מלאות רוח דעת הפ"ת." צריך לומר דעת *הפרי-חדש.

סעיף ד "דסבירא להו כיון דהמים זכים יתהפך מהר למוגלא." "למוגלא" לאו דוקא.

סעיף ה "אפילו לטעם שדוחקות." וצריך שגם למעלה יהיה כשני חוטי שיער ביניהם, תבואות-שור [סימן לו ס"ק יב].

"לא ידחקו זה את זה." עיין פרי-חדש [סימן לו ס"ק יא] סבירא ליה ואף אם יש ביניהם כשני חוטים, אם דוחקים זה את זה מיקרי סמיכי, וטריפה, עכ"ל.

סעיף ה (בסוף יש להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן לו ס"ק יג] אם בין שתי בועות יש טינרא או מורסה איכא הפרש בשר ביניהם כדינא יש להטריף.

סעיף ו (יש להוסיף בסוף): וכל זה כתב לשיטתו לעיל אות ב גבי מורסה, והוכחתי דלא כדבריו, ולא צריך לבדוק גבי מורסה כלל כלל לא, ועיין תבואות-שור.

סעיף ח "ואפילו במים זכים יש להחמיר." ועיין בתבואות-שור שכתב להקל (במים זכים).

סעיף י "ובודאי דאין לזה מראה ריאה." ואם אי-אפשר לעמוד על מראיתה משום דקות החוט, כשירה, שמלה-חדשה [סימן לו ס"ק טו].

סעיף י (יש להוסיף בסוף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לו ס"ק כג] אי במזיד קרעיה לבועה אסור. ואם נתרוקנה הבועה על-ידי משמוש והיה חוט בשר מקיף משום זה אסור.

סעיף יב (בסוף): "ס"ק טו." *כך צריך לומר. והתבואות-שור [סימן לו ס"ק לח] החליט להטריף.

סעיף יג (בסוף להוסיף): ואחרונים הכשירו אף בלא הפסד מרובה, תבואות-שור. מה שאין כן במורסה, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לו ס"ק לב].

סעיף כו (בסוף הסעיף): עיין בתבואות-שור [סימן לה ס"ק מב] שהאריך והחמיר, וגם בהפסד מרובה החמיר בחסר בכל גוונא.

סעיף כט "רק על-ידי צירוף כשר, דחשיב כחדא." התבואות-שור [סימן לה ס"ק נב] החמיר.

סעיף ד "כקרום שעלה מחמת מכה." עיין תבואות-שור [סימן לו ס"ק יא] דלא כפפ"מ.

סעיף ו יש להוסיף: או שלקחה זאב "או כלב."

סעיף ו "ולענין אם תלינן בגלוי." בגוי כך צריך לומר.

סעיף י "אך נראה לי דאין אנו בקיאים בזה, וכעין זה כתב תבואות-שור." ועיין בתבואות-שור [סימן לו ס"ק מ] שהתיר לסמוך אבדיקה בצורך גדול או הפסד רב.

סעיף יא (בסוף יש להוסיף): ועיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן ה] שהטריף חסרון מבחוץ בכל ענין שיהיה ופסק כן לדינא.

סעיף יב "שמשמושה קשה." ועיין תבואות-שור [סימן לו ס"ק נט] אפילו אין משמוש קשה, וכך הביא הפרי-מגדים בשמו [משבצות-זהב סימן לו ס"ק טז].

סעיף יג "שנרקב, טרפה." התבואות-שור [סימן לו ס"ק סג] כתב אם היא רק קלה משאר ריאות וכו"נ.

סעיף טז "ואם צמקה אונא שלמה." ורובא ככולה, עיין בתבואות-שור [סימן לו ס"ק עט].

סעיף יז (בסוף להוסיף): וצ"ע שלא הביא דינא דצימוק על-ידי חולי, דפליגי פרי-חדש [סימן לו ס"ק לח] ותבואות-שור.

כלל יא

סעיף ב "בין שיש בה ליחה יבישה מעט." יש להוסיף בין שאין בו, כך צריך לומר. "שקורין (טירקיס) והם גדלים בין עור לבשר." "ואפילו" אין לה מראה, כך צריך לומר.

(בסוף הסעיף): וצ"ע דזהו רק דעת המהר"ם, מביאו ש"ך [סימן לו ס"ק יא], וש"ך חולק עליו וכל הפוסקים אחריו ומכשירין גבי מורסה כל מראה לבנה, ומוכח דלא כדבריו, וכן בתבואות-שור [סימן לו ס"ק כא].

* ב"חכמת אדם" הוצאת "א. בלום" ירושלים, ה'תשנ"ב, כבר תוקנו תיקונים אלו.

כלל יב

סעיף ב (בסוף להוסיף): והתבואות-שור [סימן לח ס"ק טו] החמיר באין הפסד מרובה עד שחוזרת למראה ריאה.

סעיף ד "אם יש בה הרבה גוונים וכו' כשרה." התבואות-שור [בשמלה-חדשה סעיף י] אוסר בסמוכות באין הפסד מרובה, דהוה תרי לריעותא.

סעיף ד (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לח ס"ק ו] מכשיר בפשיטות.

סעיף ה (בסוף להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן לח ס"ק יט].

סעיף ז "חויז מן אדום." ועיין בתשובות חתם-סופר [יורה-דעה לד] שהביא בשם קונטרס ראיות שהגאון נודע-ביהודה חזר בו ופסק להלכה כתבואות-שור [סימן לח ס"ק יג] דהוה ריעותא, וגם הוא עצמו שם חשבו לתרי לריעותא באין הפסד מרובה.

(בסוף הסעיף להוסיף): ובחידושי הוכחתי דהוי לקותא כתבואות-שור.

סעיף ט (בסוף להוסיף): עיין בתשובות חנוך-בית-יהודה [סימן ל] אם נמצא בועא בריאה של אוזות והם בודאי ניכרים מעבר אל עבר, אסורות.

כלל יג

סעיף א "דכיון דשכיחי בה סרכות חייבו חכמים לבדוק." זה הדיבור מהמלה 'חייבו' עד 'נחש' שייך לעיל קודם 'ומכל-מקום'. ארבע מלות 'דכיון דשכיחי בה סרכות' כמיותר, עיין בחידושי.

(בסוף להוסיף): ועיין בתבואות-שור [סימן לח ס"ק יז], אפילו אם הוא רק חשש לריעותא צריך ניפוח, ומוכרח כן מש"ך [סימן לח ס"ק ה].

סעיף ב (בסוף להוסיף): מה שכתב באות א 'ומכל-מקום יש להוציא וכו'', עד 'בדיקת פנים לחוד' שייך לכאן.

סעיף ג "אבל אם נטלה והלך לו." נטלה גוי או ישראל והלך לו" כך צריך לומר.

סעיף ו "ואם יש מכה בדופן." עיין תבואות-שור [שמלה-חדשה סימן לח סעיף כט] לאו דוקא דופן הוא הדין כל מקום נגד התלויה.

סעיף ז "אבל משום הקמט עצמו אין חשש (כמו שכתב הש"ך סימן לו)." שם אין ולא ידעתי מקומו איה.

סעיף ח (בסוף להוסיף): ואין להקל אלא בבהמת ישראל ולצורך, כן הוא בשולחן-ערוך סעיף יג, ועיין בתבואות-שור [סימן לח ס"ק נג-נד].

סעיף ט "ובזה אם נפסק רק באמצע." עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן לח אות יב] דצריך על-כל-פנים לקלוף הקצוות מהריאה ולבדוק ברוק. ועיין בתבואות-שור [סימן לח ס"ק נז].

סעיף ט (להוסיף בסוף): ואין להקל אלא בבהמת ישראל ולצורך, כן הוא בשולחן-ערוך [סימן לח סעיף יא], ועיין בפרי-חדש [סימן לח ס"ק כז], ועיין בתבואות-שור [שמלה-חדשה סימן לח ס"ק לד-לה].

סעיף י "שמא תבצבץ, ומכל-מקום אם לא בדקו כן טרפה." עיין בפתחי-תשובה [סימן לח ס"ק יג] בשם חינוך-בית-יהודה [סימן מב], דאם אי-אפשר לבדוק בנפיחה אחר-כך, כגון שעשה הגוי נקב לפי תומו, יש להקל, וכן הוא בתשובת גבעת-שאול, וכן בתשובות שבות-יעקב [חלק ב סימן ס], עיין שם.

(בסוף להוסיף): עיין באר-היטב [סימן לח ס"ק ל] שהביא בשם של"ה.

סעיף יא (בסוף להוסיף): ואם נפחה ועלתה גם הסירכא בנפיחה, כתב תבואות-שור [סימן לח ס"ק נב] להטריח בפשיטות.

סעיף יב (בסוף להוסיף): ואם הולכות באלכסון וקצרה עד שהבשר נקמט תחתיו או שעל-ידי הסרכא אין הריאות מונחות כסדרן, רק כגון זו לפנייה וזו לאחור, יש לאסור, תבואות-שור ופרי-מגדים.

סעיף יד "(שולחן-ערוך סוף סעיף ד)." שם ליתא אלא סירכא תלויה, עיין תבואות-שור [סימן לח ס"ק נא] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לח ס"ק יז].

סעיף יד "(וצ"ע דהוי הכל בשם אחד)." עיין נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן יב] וחתם-סופר [יורה-דעה סימן לז].

(בסוף להוסיף): עיין בתשובות בית-אפרים, יש להקל אם הכפולה דבוקה לאותה אונא עצמה לגב או לחיתוך למעלה מחציו אם עברה על-ידי מיעוץ, אף-על-פי שהראשונה לא...?

סעיף טז (בסוף להוסיף): ואם יש בועא בין הקרום הזה יש להכשיר פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק יז] ש"ך.

סעיף יז (בסוף להוסיף): עיין פלתי [סימן לט ס"ק ה] שתירץ זה לכן נראה להתיר וכן פסקו כל הפוסקים.

סעיף יט (בהתחלה להוסיף): סירכא מכיס דורדא למקומות אחרים שאין הנקב פוסל כשר תבואות-שור [שמלה-חדשה סימן לט סעיף עא]. אין נקב פוסל בכיס הורדא אף שיש בפועל, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק כ].

סעיף כ "יתרת מקמא וכו', טרפה." ואפילו בדיקה לא מהני, לחם-הפנים [סימן לט ס"ק לא].

סעיף כא "או לכבד טרפה." ולא מהני בדיקה, עיין ש"ך [סימן לט ס"ק כא].

סעיף לב (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות חתם-סופר [יורה-דעה סימן לד] הביא בשם קונטרס ריאות שחזר בו הנודע-ביהודה וסבירא ליה כתבואות-שור.

סעיף לג (בסוף להוסיף): וכן דבוקה ממורסא אסור משום תרי לריעותא, תבואות-שור [סימן לט ס"ק כג].

סעיף לה "ומנתקת על-ידי מיעוץ." ודוקא שלא כסדרן, אבל כסדרן כשר, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק לח].

סעיף לו (בסוף להוסיף): ואם יש איזה שאלה יש לברר מיד ולא להמתין כי אז מתקשה הריאה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק לב].

סעיף לז (בסוף להוסיף): והתבואות-שור [סימן לט סעיף כ] כתב בשר בלוי הוי ריעותא לענין תרי לריעותא. ועיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן לט ס"ק כד] בשם בית-לחם-יהודה [סימן לט ס"ק נב] דיש לקלוף הוורצלין ולראות אם הריאה שלמה תחתיים, ובדיקה זו מעכבת אפילו בדיעבד.

סעיף לח (בסוף להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן לט ס"ק צו] שהיקל רק בהפסד מרובה וצורך גדול.

סעיף לט (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן לט ס"ק כ] אם הוא שוחט ובודק על-כל-פנים נאמן אפילו ראו דלא נגע בבהמה, ודוק.

כלל יד

סעיף י "ניטל המרה או שנקבה או שנתרוקנה" וכו'. צ"ע, דהרי זה כשר אם הכיס קיים, ע"כ.

סעיף יא (בסוף להוסיף): צ"ע דהא הוא בעצמו מכשיר ניקב האם בהפסד מרובה, וכן קיימא לן.

סעיף יב (בסוף להוסיף): כן הוא בפלתי [סימן ג ס"ק ב] אליבא דרמ"א, אבל הב"ח [סימן ג] והתבואות-שור [סימן ג ס"ק ג] והפרי-חדש [סימן ג ס"ק ד] והפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן ג ס"ק ג] החמירו אפילו בהפסד מרובה.

סעיף טז (בסוף להוסיף): ואם יש בועא בין הקרום הזה יש להכשיר פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק יז] ש"ך.

סעיף יז (בסוף להוסיף): עיין פלתי [סימן לט ס"ק ה] שתירץ זה לכן נראה להתיר וכן פסקו כל הפוסקים.

סעיף יט (בהתחלה להוסיף): סירכא מכיס דורדא למקומות אחרים שאין הנקב פוסל כשר תבואות-שור [שמלה-חדשה סימן לט סעיף עא]. אין נקב פוסל בכיס הורדא אף שיש בפועל, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק כ].

סעיף כ "יתרת מקמא וכו', טרפה." ואפילו בדיקה לא מהני, לחם-הפנים [סימן לט ס"ק לא].

סעיף כא "או לכבד טרפה." ולא מהני בדיקה, עיין ש"ך [סימן לט ס"ק כא].

(בסוף להוסיף): עיין שמלה-חדשה [סימן לט סעיף כד].

סעיף כב (בהתחלה): עיין בדברי ע"י² שנסתפק בשמאלית. "ואין להקל כי אם שהפירוד בצדדים" וכו'. יש להוסיף: מרמ"א משמע שמיקל, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק כב].

סעיף כד (בסוף יש להוסיף): ויש להחמיר בכל ספיקי הדיבוק, תבואות-שור [שמלה-חדשה סימן לט סעיף כח].

סעיף כה "אין להכשירם וכו', כי על-ידי שאלת חכם" וכו'. כל אלה צריך עיונא ואסיפת חכמים להכשיר ואין לסמוך על הבודקים, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לט ס"ק כג].

סעיף כח "שאחד מן הפוסקים מטריף." מן הש"ס והפוסקים סימן לו.

(בהגהה): "עיין ט"ז סימן וכו' להתיר בתלויה על-ידי מיעוץ." עיין פרי-מגדים שם [משבצות-זהב סימן לו ס"ק ב] דמפרש דברי הטו"ז.

סעיף כח (בסוף להוסיף): וסמיכי במים זכים וסירכא באחת מהן תרי לריעותא לכולי-עלמא, דגול-מרבבה [סימן לו על הש"ך ס"ק ג].

סעיף כט (בהגהה): "נראה לי דאפילו מים זכים" וכו'. עיין בתשובות בית-אפרים [חלק שני] דהתיר במים זכים, בהפסד מרובה [עיין יד-אפרים סימן לו על דברי הרמ"א סעיף

2. ספר עולת-יצחק על שחיטות ובדיקות לרבנו יעקב ב"ר יהודה וייל, מהדו"ק פרנקפורט-דאדר ה'תנ"ב, לר' יצחק ב"ר ישעיה מטרינגראד.

סעיף יג (בסוף להוסיף): עיין בתבואות-שור [סימן מג ס"ק א], צריך להזהר שיהיה בירור גמור, דרובייהו הכי אינהו.

סעיף טו "או כרמב"ן". עיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן ה] שהחמיר בשני כבדים אפילו בהפסד מרובה משום נטולה.

סעיף יז (בסוף להוסיף): עיין בנודע-ביהודה [מהדורא קמא סימן יג] ופתחי תשובה [סימן נ ס"ק ד] נראה לי בכל מקום שימצא שינוי מראה צריך לבדוק ולעיין אם אין לקותא בבשר.

סעיף יט "ונראה לי אם לא בדק כשר אף לפי דעת אדוני מורי ורבי" וכו'. עיין יד-אפרים [סימן מו על דברי הרמ"א סעיף ו] הכל לפי הענין דאי זה מצוי הרבה שנטרפו מחמת שנבדקו אז בנאבדה יש לחוש, אבל אם הרוב נכשרים אחר הבדיקה אין להחמיר ולהטריף אף בנאבדה. "ואם נמצא בועות אף-על-גב דבריאה קיימא לן" וכו'. הוא הדין טינרא ומורסא, עיין יד-אפרים [סימן מו על סעיף א].

סעיף כ "ואפילו מחט תחוב בנקב ושומן או בשר סותמו". עיין בשו"ת בית-אפרים [סימן כג, הובא ביד-אפרים סימן מו על סעיף א] אפילו תחוב המחט קצת נמי בשומן רק שבראשו החלב סותמו, כשר.

סעיף כג (בסוף להוסיף): ועיין בספר כנפי-יונה דבנשמת אין להקל כלל, אפילו בהפסד מרובה.

סעיף כח "במדינות אלו וכו', כל ימות החורף וכו', לא ישנה עד הקיץ". דוקא אם אירע בהתחלת החורף או שהוא יותר מחדש. והיכא שנתערב דרוסה בעדר יכול להשהות שנים-עשר חודש ולא חיישינן לתקלה, רדב"ז [חלק א סימן שעג]. ואם נתעברה וילדה או ביצים שאינן גמורות לא מהניא. עיין בספר חומות-ירושלים [סימן ע].

(בסוף להוסיף): בשנה מעוברת צריך להשהות שלושה-עשר חודש, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נז ס"ק מג]. ראוי ונכון שלא להשהות אף בעוף עשרים ואחת יום, ותבא עליו ברכה, בית-הילל [סימן פו ס"ק ב].

סעיף כט (בסוף להוסיף): אבל ודאי טריפה בדרוסה, כגון שהאדים בפנים לא מהני שהיה שנים-עשר חודש, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נז ס"ק מב].

סעיף לא (בסוף להוסיף): ואם חתך כל האבר שנשבר אז מאז והלאה אם חי שנים-עשר חודש או ילדה כשרה, פרי-מגדים. וכן בחיתוך מהגוף יש עוקץ או צרירת דם לא מהני חי או לידה זולת אם חתך כל האבר, וכן אם נקשר שבר על שבר יחדיו ידובקו אפילו סמוך לגוף מהני חיי או לידה אחר הקשירה – ומ(?)

כלל טו

סעיף א (בסוף להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן ל סוף ס"ק ה] דמצטרפי לרובא אם נעשו על-ידי הכאה.

סעיף ב "סוף הקרום להפסק". עיין בנודע-ביהודה [מהדורא קמא סימן ה] דטריפת העצם מצד עצמו, ויש נפקא מינה בזה, עיין שם.

סעיף ד (בסוף להוסיף): והתבואות-שור [סימן ל ס"ק ח] מחמיר בכל גווני.

סעיף ו (בסוף להוסיף): והתבואות-שור [סימן לא ס"ק א] מסיק דהמיקל לא הפסיד.

סעיף ח (בסוף להוסיף): משמע מדבריו אם נתמסמס באמצע באופן שהמוח מקיף סביב, גם-כן טריפה, ולא נהירא, דזה נגד כל האחרונים. עיין תבואות-שור [סימן לא ס"ק א], פרי-חדש [סימן לא ס"ק ג], פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לא ס"ק ב], וצ"ע.

סעיף יא "ותולין שהראש הוא מאותו כבש להתיר". והטו"ז [סימן קא ס"ק טו] מחמיר.

סעיף יד "שעל-ידי צירוף יהיה רוב, בהפסד מרובה אפשר להקל". וכל האחרונים החמירו, והתבואות-שור [סימן לב ס"ק א-ב] החמיר לצרף אפילו השלם ב... מק"ו, עיין שם. "אלא שהניח בקושיא, ועיין שם). כתב הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לב ס"ק ג] דיש להחמיר שישאר על-כל-פנים משהו למעלה, עיין שם. "ולא נפסק החוט, כשרה". ועיין בתשובות נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כב] ובדגול-מרבכה [סימן לב על סעיף ו] דבנשברה השדרה על-כל-פנים צריך בדיקה אם לא נפסק החוט, ולדין אפילו נפסק בקצתן טריפה.

סעיף טז (להוסיף בסוף): עיין בתבואות-שור [סימן לא ס"ק ב] דמסמוס והמיכוך שבחוט צריך להיות על-כל-פנים (נוגע) מגיע לרוב רחבו.

ואי לא היה רק כיס לחוד בלי מים, כשר, אם הלב שלם מכל צד, עיין שם.

סעיף ו "אם ניקב לחללו במשהו טריפה מספק." איני יודע מה זה ספק, וצע"ג.

(בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לד ס"ק כב] שמשופק אי צריך להיות פיות הסמפונות סתומים בשומן שעליהם או לא, עיין שם.

סעיף ט "ולכן צריך שלושה זיתים אלו." עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מא ס"ק א], במין שאין לו מרה או בצבי בשני זיתים סגי. "ואם נטלו אלו שני זיתים, אף-על-פי שכל הכבד קיים, טריפה." עיין תבואות-שור [סימן מא ס"ק ו] דלדידיה אפילו אינו ניטל אלא אחד משלושה זיתים נמי טריפה, וצע"ע על דבריו כאן.

(בסוף להוסיף): עיין בתשובות גאונים בתראי, אם בשר הכבד קיים ובריא רק שנצרך הדם וכשגוררים הדם הכבד שתחתיו קיים, כשר, אפילו נחסר שיעור הכבד כשיעור הדם.

סעיף י "שאם משרטט בצפורן על בשר הכבד." דוקא בשר ולא קרום.

סעיף י (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים נא, יש חולי בכבשים שהכבד לבן לקוי ונהפך ללובן וכשצולין נפל תוחי תוחי, יש להטריף בודאי.

סעיף יד (בהתחלה להוסיף): עיין בתשובות יעב"ץ [חלק ב סימן נח] שהתיר "גישוואלין." ואם מלא צמחים לבנים וקשים מחוץ ומפנים אך בשר הכבד כולו היה כטבע מראה שאר כבדים, כשר, עיין שם.

סעיף טז (בסוף להוסיף): עיין תשובות חתם-סופר [יורה-דעה סימן מה], ועיין ב"ח. ואדוני מורי ורבי מהר"י אסד [חלק יורה-דעה סימן סח] שהתיר אי נמצא על הפרש או בפלידערלי"ך אי ליכא בועה או כפתור, רק שצריך להפריד שתי עורות של בית הכוסות ולראות אם לית בה נקב או כפתור, עיין שם.

סעיף כא (בסוף להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן מב ס"ק א] אם נסתם הכבד אחר-כך לא מהני, דטריפה אין לה היתר.

סעיף כב (בסוף להוסיף): התבואות-שור [סימן מב ס"ק ב] מחמיר.

סעיף יח (בסוף להוסיף): ועיין בטו"ז [סימן לב ס"ק ג], והסכימו האחרונים דעל-כל-פנים אף בהפסד מרובה....(כאן אי אפשר לפענח כתב יד).

כלל טז

סעיף א "אבל אם ניטל לחי העליון בבהמה טריפה מספק." צ"ע מאי ספק איכא. "ואף-על-פי שלא נזכר בש"ס וכו'." עיין בטור [סימן לג] שפרקו. "ולכן לא חשיב לו בפני עצמו, פרי-חדש סימן לג." ובחידושי תירצתי. "רוקח, ופרי-חדש הניח בצ"ע מנין להוסיף על הטריפות." ובחידושי ישבתי.

סעיף ב "ואם שחטה הרי זו נבלה." עיין תבואות-שור [סימן לג ס"ק ה] שכתב איסור נבילה מחיים ולא טומאה.

סעיף יד (בסוף להוסיף): בעוף שאין לו זפק, כגון אווזא ובר אווזא, יש להכשיר אם נמצאו בבשר הסמוך לקורקבן כמין אבעבועות וכשחותכים אותם נמצאים בתוכם תולעים רבים רק לא ניקבו לחוץ, פתחי-תשובה [סימן לג ס"ק יא] בשם פתח-הבית [סימן יב].

סעיף טו "נראה לומר כדברי הפרי-חדש." ובחידושי בררתי בראיות ברורות שהלכה כרמ"א.

סעיף יט (בסוף להוסיף): עיין בתבואות-שור [סימן לד ס"ק ז] שהחמיר לכתחילה בחוליה למעלה וחוליה למטה, אם לא בהפסד מרובה.

כלל יז

סעיף א "אם לא בהפסד מרובה יש להקל." וצע"ע, כי לא הקילו הכרתי-ופלתי [פלתי סימן מ ס"ק ב] ופרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מ ס"ק ב] אלא בעוף ולא בבהמה. וצע"ע, הלא כל הפוסקים החמירו חוץ הב"ח.

סעיף ב (בסוף להוסיף): ואם הוא ספק אם הוא ניקב על-ידי קרץ או מחט, עיין טו"ז [סימן מט ס"ק ג] דמכשיר מצד ספק ספיקא, ואף שהפרישה [סימן מט] מחמיר, ועיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מט ס"ק ג] שתמה עליו.

סעיף ג (בסוף להוסיף): עיין חתם-סופר [יורה-דעה סימן מג] שמחלק בין חלל הלב ועובי בשר הלב ובין עצם אדום ולבן, עיין שם.

סעיף ד (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מ ס"ק א] דאין היתר אלא בהפסד מרובה ואחר הבדיקה בכל האברים שמא המים האלו דרך ושט באו לה,

סעיף ב (בסוף להוסיף): ופרי-מגדים [במשבצות-זהב סימן מג ס"ק א] היקל, ואם במקום הדק שבעב ונשאר חצי או פחות מעט מאותו מקום הדק, כשרה.

סעיף ד "מחמת שינוי." עיין נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן יג], שינוי מראה לחוד לא הוי ריעותא, אך צריך לבדוק ולעיין אם אין לקותא בבשר. אבעבוע עם שינוי מראה הוי לקותא וטריפה רק שיש לחתוך אם שלט המראה מעבר לעבר.

(בסוף להוסיף): נקב מצד זה ומכנגדו ויש בשר ביניהם עובי דינר זהב, כשרה. ניקב זה שלא כנגד זה צריך שיהיה המרחק בין נקב לנקב כעובי דינר זהב, תבואות-שור [סימן מג ס"ק ב].

סעיף ו (בסוף להוסיף): שני טחולין בעוף כשר לכולי-עלמא, עיין יד-אפרים [סימן מג ד"ה לפיכך].

סעיף ז (בסוף להוסיף): ולא נקרא יתיר אלא צורת טחול, הא לאו הכי, כשרה, דלא הוי אלא דלדול.

סעיף ח (בסוף להוסיף): אם נפרך בצפורן הכי נמי אם משרטט ונשאר כך הוי כניקב, תבואות-שור [סימן מג סוף ס"ק ו].

סעיף י (בסוף להוסיף): צ"ע, הא התבואות-שור [סימן מד ס"ק יא] כבר פריך כן.

סעיף יא (בסוף להוסיף): וכתב פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מד ס"ק א] אם נמצא דבוקין זה לזה עד שאם ינטל כל המקום הדבוק לא נשאר כפול וכענבה, יש להטרף באין הפסד מרובה.

סעיף יב (בסוף להוסיף): בתשובות חתם-סופר [יורה-דעה סימן מז] הכשיר מים זכים אפילו מלוחים.

סעיף יג (בסוף להוסיף): אם בודאי הגיע למקום חריץ, תשובות תולדות-יצחק [סימן יב].

סעיף יד "על הלובן שנכנס תוך הכליות." תבואות-שור [סימן מד ס"ק ב] מחמיר אפילו הלובן כולו שלם רק שאין בין הלקותא ללובן ולא כלום מקרי הגיע למקום חריץ.

סעיף כג (בסוף להוסיף): בצבי ודומה לא מהני טעמא אי נטלה, אחרונים [עיין שפתי-דעת סימן מב סוף ס"ק יב].

סעיף כד "דכנטולה דמי." ואם נמצאו שתי מרות ועוד טעם מר בכבד ח"ו להקל, עיין תבואות-שור [סימן מב ס"ק ה] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק ה].

(בסוף להוסיף): עיין בתבואות-שור [סימן מב ס"ק ו] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק ז] שמחמירין אי ליכא רוחב אצבע.

סעיף כה (בסוף להוסיף): ואם איתא רק מרה אחת כדיני ועוד טעם מר בכבד כשר, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק ה בשם פרי-תואר ס"ק ג].

סעיף כו (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק י] ויד-אפרים [סימן מב ד"ה הין], בין בהמת ישראל בין גוי יש להתיר בהפסד מרובה ושעת הדחק.

סעיף כח (בסוף להוסיף): ואם היה שם טעם מר אפילו בכיס מבחוץ נמי טריפה, עיין תשובות כתר-כהונה³ [סימן לא] ויד-אפרים [סימן מב ד"ה קורע הכבד].

סעיף ל (בסוף להוסיף): ואם הליחה לבנה ואינה מר טריפה, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מב סוף ס"ק ב ד"ה עובדא].

סעיף לא (שורה הראשונה): מה שפוסל בסתם מרה פוסל נמי בצבי, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק יב].

סעיף לא (בסוף להוסיף): בצבי ודומה אין צורך בכבד כזית במקום מרה ודי בשני זיתים בטרפשא וכליות, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק יב].

כלל יה

סעיף א "או נחתך, כשרה." ואם נחתך /בסוף/ בין כולי בין מקצתה /כתב לא ברור/ הוי ספק אם נשאר הדק, פוסקים.

(בסוף להוסיף): ואיתא בתשובת פנים-מאירות [חלק ב סימן קכא, הובא בפתי-תשובה סימן מג ס"ק א] דאם איתא בקצה הדק של צד העב נקב, אבל יש סביב עור שניכר שהוא מתולדתו כשרה.

3. לר' יצחק אברהם ב"ר דוב בעריש רפאפורט, מהדור"ק זולקווא ה'תקס"ה; מהדור"ב בני-ברק ה'תשנ"א.

סעיף ה (בסוף יש להוסיף): שוורים המשתינים תמיד טיף טיף בחייהן, משמע בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא תנינא סימן כה] לאסור משום דאי-אפשר לבדוק, עיין שם.

סעיף ו עיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא תנינא סימן כא] לענין ניקב בדקין סמוך ליציאתו מן הקיבה.

(בסוף להוסיף): וכתב שם, וזו לשונו, ומיהו אי איכא נקב במעי הסמך לקיבה ובסוף המעים נמי והחלב סותם אותם, טריפה, דממה נפשך חד מינייהו לא קסתיים, ע"כ.

סעיף ט "לפעמים יש בועות הרבה." עיין תשובות חתם-סופר [חלק יורה-דעה סימן מט] בני מעיים שיש להם בועות הרבה ונאבדו או אינו בקי בהוראה הכשיר אותם אפילו הוא למדן גדול, טריפה.

(בסוף להוסיף): ובדיקה מעכבת אפילו בדיעבד, עיין יד-אפרים [סימן מו ד"ה ואז]. עיין תשובות חתם-סופר [יורה-דעה סימן מט] דלא סגי בבדיקת שלוש בועות רק כל אחת ואחת צריכה בדיקה.

סעיף י "ונמצאו מהופכין טריפה." אם הדרא דכנתא אינה עגולה אלא דרך עולה ויורד, טריפה, תשובות הר-הכרמל [חלק יורה-דעה סימן יט].

(בסוף להוסיף): הוא הדין אי נבראו כך אפילו חי יב חודש אין להכשיר, פתחי-תשובה [סימן מו ס"ק ג].

סעיף יא (בסוף להוסיף): עיין בתשובות שבות-יעקב שהקל [חלק ב סימן סח].

סעיף יג (בסוף להוסיף): ואף אם אין ידוע ששם בקיאים בסירוס, אם עברו עליו יב חודש אחר הסירוס מותר, יד-אפרים [סימן מו ד"ה ולא היה ניכר].

סעיף יד (בסוף להוסיף): אם תולעים תחובים תוך הדקים במקצת וכגון בחוץ בועה או יבלת, טריפה, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מו ס"ק ז]. עיין תשובות מהר"י אסד [חלק א יורה-דעה סימן סו] תולעים דקים כמחט שנמצאו בתרנגולים שוכבים חיים מכורכים על בני מעים ולא נמצא זולת זה שום רעותא ולא שום שינוי מראה, כשר.

סעיף טו (בסוף להוסיף): ובהפסד מרובה יש להורות כמסקנת רמ"א לעיל.

סעיף יד "דאפילו לא הגיע לכוליא טריפה משמע כש"ך." וכן מחמיר בתבואות-שור [סימן מד ס"ק ב], ואחרונים פליגי. "ובמים זכים אפילו הגיע בתוך הלובן כשר." תבואות-שור מחמיר [סימן מד ס"ק ה], אם לא בהפסד מרובה.

סעיף טו (בסוף להוסיף): ותבואות-שור [סימן מד ס"ק ה] מחמיר ואוסר.

סעיף יז (בסוף להוסיף): תבואות-שור [סימן מד ס"ק ז] ורוב אחרונים אוסרים אפילו קצת דם בלובן, ודבריו כאן צ"ע, עיין בחידושי.

סעיף כ (בהתחלה להוסיף): אם מחמת אבנים לית כפול כענבה, מטריף התבואות-שור [סימן מד ס"ק ט].

(בסוף להוסיף): התבואות-שור [סימן מד ס"ק ט] מביא שיש שני מיני אבנים, ואותם הנולדים מכוליא גופא הוה לקותא ולוקים חריץ טריפה.

סעיף כא "מחמת חולי." או בידי אדם, וצ"ע. ואם אחת גדול מאד ואחת קטן מאד, כשר, שבות-יעקב [חלק ב סימן סב]. ביריעות-שלמה (?) מסופק כוליא שהקטינה בבריאה אי שינוי מראה או הקטינה עוד פוסל בה, עיין שם.

(בסוף יש להוסיף): וכן הוא בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מד ס"ק ח], ודבריו כאן צ"ע.

סעיף כג (יש להוסיף): התבואות-שור [סימן מד ס"ק יג] והפרי-חדש [סימן מד ס"ק טז, יז] והכרתי [סימן מד ס"ק טו] ורוב אחרונים פוסלים כל שינוי מראה. ואם שלקוהו וחזר למראיתו, כשר, מח"ז בשם אהל-יוסף.

(בסוף להוסיף): ואם האדים הלובן, טריפה.

כלל יט

סעיף א (בסוף להוסיף): ואם נמצאו שתיים יש להתיר מכח ספק ספיקא בין בבהמה בין בעוף, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מה ס"ק א].

סעיף ג (בסוף להוסיף): הפרי-מגדים הביא המנהג להתירו דוקא לעת הצטרך ובערב שבת [משבצות-זהב סימן מה ס"ק א, ועיין שם שכתב להתיר בהפסד מרובה].

סעיף ד (בסוף להוסיף): וכתב הפרי-מגדים להתיר אם לא בדק [שפתי-דעת סימן מה ס"ק ה, ודוקא בהפסד מרובה].

סעיף טז (בסוף להוסיף): עיין תבואות-שור [סימן מז ס"ק ב] שהחמיר אף בעוף שצריך ברוחב אצבע למעלה ולמטה, אם לא בהפסד מרובה כשר בכל ענין, רק שלא יהיה פתוח בסופו לחלל הגוף.

סעיף יז "אפילו הוא ארוך כאצבע או יותר מזה." עיין תבואות-שור [סימן מז סוף ס"ק ד] שהחמיר ביותר מאצבע.

(בסוף להוסיף): רק שלא יהיה פתוח בסופו לחלל הגוף.

סעיף יח (בסוף להוסיף): עיין בתשובות מהר"י אסד [חלק א סימן עט] ביתר שאין בו ריעי כבר אווזא או תרנגולת שהוא רק דלדול, וכשר.

סעיף יט עיין בשבות-יעקב [חלק ג סימן סד] אווז שנמצא מעי יתר בדקין ושומן מכסה אותו, אף-על-פי שבא מחמת הפיטום, כשר.

סעיף כ (בסוף להוסיף): עיין בשמש-צדקה יתרת בדקין עב ונפוח נסרך וסתום למעלה ומצאו בתוכו עצם דק וחד, עיין שם.

סעיף כא "אבל אם אכלה עלים של חלתית, כשרה." וכן אם אכל הקורט מעורב במים, כשרה, מ"ט. עיין בתבואות-שור [סימן נא ס"ק ה] אם הם מעבר לעבר, אסור, וכן הסכים הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נא ס"ק ה].

כלל כ

סעיף א (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מח ס"ק א] שכתב דנפל האי היתרא לבירא, דמאן הוא היודע היום איזה חוט היתר המשוך, דפליגי ביה רש"י ורמב"ם, כמו שכתב הבית-יוסף.

סעיף ב (בסוף יש להוסיף): עיין בתבואות-שור [סימן מח ס"ק ג] בשם הב"ח, ועיין בתשובות מהר"י אסד [יורה-דעה סימן ס] שהוא בירר שהוא ודאי טריפה.

סעיף ד (בסוף להוסיף): ועיין בתבואות-שור [סימן מח ס"ק ד] בשם ב"ח [סימן לו], וכן בפרישה [סימן לו ס"ק ג] אוסרים, וכן מסיק הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן לו ס"ק יז], דבכרס ודקין אין לעשות מעשה להחמיר.

סעיף ו (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מח ס"ק ה] בשם דמשק-אליעזר דבעינן קצת בשר קיים לצד העור וגם לא נסרך מאברים הפנימיים (ב"י).

סעיף ח (בסוף להוסיף): כתב בתבואות-שור [סימן מח ס"ק ט] בלא הפסד מרובה יש לפסוק כרש"י, בכל מקום דק כהמסס.

סעיף ט (בסוף להוסיף): בתבואות-שור [סימן מח ס"ק יד] מחמיר אפילו דליכא קורט דם.

סעיף י (בסוף להוסיף): הוא הדין ניקבו שם זה לתוך זה טריפה כיון דחלב טמא ביניהם ולא מיהדק הוי ליה כניקב לחוץ, תבואות-שור [סימן מח ס"ק יא]. במקום שאין שומן מפריד כשרה, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מח ס"ק ט].

סעיף יא (בסוף להוסיף): ואם מיד שהוציאוהו מהבהמה מצאוהו כך, ודאי נעשה קודם שחיטה, תבואות-שור [סימן מח ס"ק יד בשם דודו התורת-חיים].

סעיף יג (בסוף להוסיף): התבואות-שור [סימן מח ס"ק יד, טז] אוסר, וכן הסכים בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מח ס"ק לו], עיין שם.

סעיף יד "ואם לא נמצא נגד פי המחט." אף שהוא מבחוץ סמוך מיד, כשרה.

(בסוף להוסיף): עיין תשובות שבות-יעקב [חלק ב סימן סד], הוא הדין סירכא כקורט דם, אבל נסרכה ממש בעינן לאפוקי נפוח קצת מצד חוץ ועב קצת ואין שינוי בבשר לריעותא אין להטריף ואין להוסיף על הטריפות.

סעיף טז (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מח ס"ק לג] שהכריע דאומד הדעת לא מהני לענין נקב, אפילו בהפסד מרובה, רק לענין קורט דם מהני אם ידוע שלא ניקב.

סעיף יז (להוסיף לחלק הראשון של הסעיף): עיין בדגול-מרבבה [סימן מח על סעיף ח ד"ה ויש מתירין] שהקיל אי לא מצא או אפילו לא ראה או לא ידוע לו קורט דם אפילו בפנים, עיין שם.

(בסוף): והט"ז והפרי-חדש [סימן מח ס"ק יט] וכתתי-ופלתי [סימן מח בכרתי ס"ק כא] ותבואות-שור [סימן מח ס"ק יד] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מח ס"ק כה] כולם כתבו להחמיר בכהאי גוונא.

סעיף יח "ואם היה המחט תחוב בו נגד מקום שנסרכה, טריפה." ואם לא היתה הסרכא נגד תחיבת המחט ממש, עיין נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא תנינא סימן כב].

סעיף ז (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות טוב-טעם-ודעת [מהדורא תנינא סימן קצ] שאוסר במחט או קוץ כנגד הביל"ג ומצדד להחמיר אפילו בירך, עיין שם.

סעיף ח (בסוף להוסיף): ועיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן נא ס"ק ד], אם בלויים ומלא מוגלא יש לחוש שמחויץ בא על-ידי קוץ.

סעיף יז (בסוף להוסיף): עיין ש"ך [סימן נא ס"ק ד] ותבואות-שור [סימן נא ס"ק ד] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נא ס"ק ד] שהטריפו בכל ענין ולא כתבו להקל כלל אפילו בהפסד מרובה ובהמת ישראל.

סעיף יח "ואם נמצא בכבד וכו', שאינו יכול וכו', טריפה." ובחידושי בררתי שיש להכשיר.

סעיף יט "אבל לרמ"א צ"ע." עיין פרי-מגדים שמתרץ זה [משבצות-זהב סימן מ ס"ק ד].

סעיף כב (בסוף להוסיף): ואם נמצא אבן ממש במרה, דאי-אפשר לנקוב כמו בגרעין של תמר, כשרה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מב ס"ק יד].

כלל כב

סעיף א "צריך לבדוק באברים הפנימים." ולקמן סעיף יא: "אין בקיאין בבדיקה."

(בסוף להוסיף): ובעוף דמים עיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק א].

סעיף ב (בסוף להוסיף): ועיין בתבואות-שור [סימן נב ס"ק ב] דמחיה אחרת חוץ מירוק ואדום כשרה.

סעיף ג "ולכן אפילו הבני מעים וכו', ואין רואין בהם שום ריעותא וכו', שאין בטבעו לגלות מהר." ועיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק ג] אפילו נשתנו רק צד חיצון שם כנגד הבני מעים נמי פוסל, עיין שם.

(בסוף להוסיף): והתבואות-שור [סימן נב ס"ק ד] אוסר גם בסמוך.

(בסוף להוסיף): בתשובות חתם-סופר אוסר בכל ענין אם נמצא מחט [סימן מה]. ועיין בתשובות מהר"י אסד [סימן סח] אי ליכא בועא או נפח רק סרכא והמחט נמצא על הפרש.../מכאן ואילך מטושטש צריך לעיין בפנים הספר/

סעיף כב (בסוף להוסיף): והוא הדין אם ניטל או נרקב אחד מהם לגמרי, עיין בתשובות נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן יח].

סעיף כג (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות תולדות-יצחק [סימן נ], אם המחט יוצא קצת לחוץ לתוך השומן אף שיש הרבה שומן עליו, יש לאסור, ועיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן מט ס"ק ב] אם נשתנה הבשר נגד המחט לחוץ טריפה.

סעיף כד (בסוף להוסיף): וכתב הפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן מט ס"ק ב] להחמיר אפילו בהפסד מרובה.

סעיף כה "והוי כניקב מצד אחד, ואם אין עליו קורט דם, כשר." עיין ברמ"א [סימן מח ס"ק יא] דיש לחוש ולאסור. ועיין בתשובות תולדות-יצחק [סוף סימן ד] אם המחט נכנס בבשר יותר לצד חוץ מצד הפנים, יש להטריף אפילו בהפסד מרובה וכן נראה...? [זכרון-יוסף אבן-העזר סימן ה], ועיין ים-של-שלמה(?)

סעיף כו (בסוף להוסיף): ועיין תבואות-שור שהחמיר [סימן מט ס"ק ג]. י"ח(?) יש להקל בתערובת וגם לענין כלים אחר מעשה, בית-לחם-יהודה [סימן מט ס"ק ג].

סעיף כז (בסוף להוסיף): רושם שחור בתרנגולת במקום המחט מהני אם ניכר יפה הכתם והרושם, פמ"ג[?], בשם בית-לחם-יהודה [סימן מט ס"ק ג] בשם רדב"ז [חלק ד סימן קמב].

כלל כא

סעיף א (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות שבות-יעקב [חלק ב סימן קט], ובתשובות נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כ], דתרווייהו נקטי לספק טריפה⁴.

סעיף ג "וכן כנגד כל האברים." עיין בת' תבואות-שור [סימן נא ס"ק ד] שלא הכשיר אלא אם נשחטה מיד, ועיין בדרגול-מרבבה סימן מח.

4. צ"ע במה שכתב הגאון המחבר דתרווייהו נקטי דהוי ספק טריפה, שהרי דבר זה נתון במחלוקת השבות-יעקב והנודע-ביהודה. בכתב היד היה כתוב "ובש"י חלק ב סימן קא" ואולי אין כוונתו לשבות-יעקב, וצ"ע.

סעיף ד (בסוף להוסיף): ואם רואים שנצרר הדם מעבר לצלעות טריפה אפילו רחוק אפילו ספק ספיקא, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף א, ג].

סעיף ה (בסוף להוסיף): ואם נשבר לפנינו סמוך לגוף והבוכנא קיים מותר לחתוך מיד כל האבר ואי ליכא רושם בצלעות כשר, פרי-מגדים וכנפי-יונה.

סעיף ז "או נשבר סמוך לגוף." עיין בלבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף א] שיעור בגסה ד ובדקה ב אגודלין. "יש להחמיר בנשמת אפילו לא נצרר הדם." עיין לבושי-שרד שאם שחטו מיד מהני בדיקה בהפסד מרובה [הלכות טריפות העצמות]. "אפילו לא נצרר הדם." וענין נצרר הוא סמוך עד חצי עצם הסמוך לגוף. "יש להחמיר בנשמת סמוך לגוף." עיין בלבושי-שרד הוא הדין בנשבר סמוך לגוף. ואם לא נתעכלו הניבים יש להכשיר, עיין בלבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף א]. ואם יש בזה סדיקה גם-כן יש להכשיר בדינים אלו....?/וכן שבר אל שבר יחדיו ידובקו כשר אבל לא שבר על שבר יחדיו ידובקו./

סעיף ח (בסוף להוסיף): ואם ספק אי מחיים נחסרה או בתולדה, אסור, ואם הבוכנא קיים, מותר, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ט סעיף ג].

סעיף ט "שתי צלעות קטנות." אם נעקרו אותן שתי צלעות עם חצי חוליא טריפה, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן יב סעיף ג]. "הוי כאלו נשתברו." ואם חזרו השברים וקשרו ונתרפאו היטב אפילו שבר אל שבר יחדיו ידובקו אפילו הכי טריפה, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן יב].

(להוסיף בסוף): ש"ך [סימן נד ס"ק ד] בשם בה"ג העלה לאסור בנעקרה צלע בלא הפסד מרובה, וכן הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נד ס"ק ד], ולבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן יב]. /שורה זו לא ברור לאן זה שייך/

סעיף יא (בסוף להוסיף): בהפסד מרובה ולצורך שבת, אף שהעוקץ נוטה לפנים המיקל לא הפסיד, ואם נוטה על גבי הריאה יש לאסור בכל גווני, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נד ס"ק ג].

סעיף יב (בסוף להוסיף): נעקרו צלעות קטנות צלע וחצי חוליא מימין ומשמאל, הרי זו ודאי טריפה,

סעיף ד (בסוף להוסיף): ובתבואות-שור [סימן נב ס"ק ה] החמיר אפילו בהפסד מרובה.

סעיף ה (בסוף להוסיף): ואת נשתנו הסימנין מחמת האור, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק ה]. ולענין צומת הגידים, עיין תשובות טוב-טעם-ודעת [מהדורא תנינא סימן קפד].

סעיף ו ואי לא ידוע שנפל לאור ושנוי והוחזר על-ידי שליקה יש להתיר, וכן בבהמה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק ז].

סעיף ז "ולכן תלינן במצוי וכו', ובהפסד מרובה יש להקל." ובבר אווזא יש להקל אפילו שלא במקום הפסד מרובה, פרי-מגדים.

(בסוף להוסיף): ואם לא זזה ידו מתוך ידינו מיום שנולדה, הכל כשר לכולי-עלמא, פרי-מגדים.

סעיף ח (בסוף להוסיף): ובשם הגר"א ווילנא ז"ל ראיתי דאסור בלי שליקה אם ידוע שנפלה לאור.

סעיף ט (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות כתב-סופר [סימן כה] שבירר דליכא משום חימור אלא בנפלה לאור ממש, אבל לא במים חמין ולא בשאר תולדות האור.

סעיף י (בסוף להוסיף): ועיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק טו] שהתיר אם לא ידענין שנפל לאור.

סעיף יא (בסוף להוסיף): בבהמה נקטינן דבקיאינן, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נב ס"ק יז].

כלל כג

סעיף א "שנצרר הדם וכו', אפילו רחוק מהגוף." ודוקא שנשבר אותו העצם המחובר לגוף, אבל בעצמות המחוברין לעצם זה אם נשברו אפילו נצרר הדם כשר, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף ג]. "או שיש לו עוקץ." בהפסד מרובה יש לעיין דלא גרע מנשמת, לבושי-שרד. "ואם נאבד הגף." והוא שידע שהבוכנא קיים ואין עוקץ, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף ג].

סעיף ב (בסוף להוסיף): עיין בתשובות טוב-טעם-ודעת [מהדורא תנינא סימן קצג] דאם יש עוקץ אין להקל בשום אופן.

סעיף ג "ואם נשמתו אגפיו." אף אם יש רק שבר בבוכנא עצמו דינו כנשמת, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נג ס"ק ה].

שכלה הבוכנא, ובית-לחם-יהודה [סימן נו ס"ק ה] הביאו הפרי-מגדים, אם נשבר למעלה מחצי העצם ונקשר ועצם עליון יורד לתוך אצבע טריפה, עיין שם [שפתי-דעת סימן נו ס"ק יג].

סעיף טו "אין אנו בקיאין." בעוף הגס איניק או אווזא יש להתיר בצומת הגידים בבדיקה, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק יג]. "ואם יש שם חתך." ואם נחתך על-ידי הקשירה קצת בבשר ולא שלט עד צומת הגידים כשר, כרתי-ופלתי [סימן נו בפלתי ס"ק א].

(בסוף להוסיף): בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק ב] כתב בעוף צומת הגידים לצד חוץ ולא כבית-הילל [סימן נו ס"ק ב], וכתב לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ה] מספק יש להחמיר.

סעיף טז "וכיון שאין אנו בקיאין בעוף." ועיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ז] באיניק כשר בבדיקה, ואם באווזא בהפסד מרובה בשתי אצבעות אם הגיד אינו אדוק לשבר, אבל בשבר על שבר יחדיו ידובקו טריפה באווזא אפילו בהפסד מרובה. "ולכן בחזר ונקשר דאין ריעותא" ואפילו רק שבר על שבר יחדיו ידובקו, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף יא].

(בסוף להוסיף): ואם נאבד ולא נבדק טריפה, לבושי-שרד [הלכות טריפות סימן א סעיף ו].

סעיף יז "אם-כן כל-שכן שלא נתעכלו יש להתיר." עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ב] אם נשטט כל-כך עד שיצא הבוכנא כולו מתוך האסיתא מיקרי נמי נשבר וטריפה בכל ענין אפילו לא איעכלו ניביה עוף ובשר שלם אפילו בהפסד מרובה וסעודת מצוה, עיין שם. "להתיר בהפסד מרובה." ודוקא שעוף ובשר שלם, עיין פרי-מגדים על-פי הרא"ש. "ומכל-מקום בהפסד מרובה יש להכשיר." עיין נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כא] אם נמצא כן לאחר הבישול כשר. "שנפסקו." ובנשבר אין להכשיר אלא אי עור ובשר חופין את רובו או שאין נקב כלל, עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ו].

סעיף יח "לא נתעכל ניביה." ואם נשטט ויצא כולו מחורו טריפה בכל ענין, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ח]. "ובמקום הפסד מרובה צ"ע." עיין בלבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ב] שכשר בבדיקת מבין.

אפילו בהפסד מרובה, לבושי-שרד [הלכות טריפות סימן יב סעיף ג].

סעיף יג (בסוף להוסיף): משמע בפלתי [סימן נד סוף ס"ק ב] שהמעשה היה בחסר, עיין שם. נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן ה] התיר בחסר לחלוטין, וביתר לא התיר אלא בהפסד מרובה. ואני הוכחתי יתר הצלע לבדו אין להטריף בשום אופן, רק יתר החוליא, וכן מסיק נמי בפרי-חדש [סימן נד ס"ק ז] צלע עם חוליא.

כלל כד

סעיף א "בסוף השוק ואינם מחוברים" ונראה מדברי /ה"י"ט? / מחוברים הן שם אלא שאין להם שם דין צומת הגידים.

סעיף ב (בסוף להוסיף): ואם נשבר או נשטט מן הערקום למטה אפילו בחיבורו לארכובא אינו מטריף שם שום דבר, עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ח].

סעיף ג (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נד ס"ק ט], ביש נקב אסור אפילו בהפסד מרובה לש"ך. ואם אין נקב אף שאין כאן דיני חיפוי, עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ו].

סעיף ז "אף-על-פי שיש ריעותא." זה לא משמע, עיין ט"ז [סימן נד ס"ק יא] ופרי-חדש [סימן נד ס"ק לב].

סעיף ט (בסוף להוסיף): עיין לבושי-שרד, האחרונים החמירו ה"ח ועיין ש"ך.

סעיף י "יש להחמיר כשתי הסברות" מכל-מקום בפנימיים אינו אלא טריפות, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף ז].

(בסוף להוסיף): ובית-הילל [סימן נו ס"ק ב] כתב שבעוף שיעור צומת הגידים הם מבפנים לצד חלל הגוף ולא לצד חוץ וכתב שכן נוהגין [עיין פתחי-תשובה סימן נו ס"ק א].

סעיף יב (בסוף להוסיף): ואם נשתייר קצת דבוק בתוך שיעור צומת הגידים כשרה, עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א].

סעיף יד "אין צריך לשער אלא בחצי עצם." שוק שנשבר למעלה מחצי עצם ונקשר יפה ועוקץ או העצם מושך המטה, עיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק יג] ובנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כא]. עיין פרי-מגדים דאין למדוד האצבעות אלא ממקום

מטיל ארס, פרישה [סימן נו ס"ק טו]. ודוקא אם ניטל כל הצפורן, הא ניטל עד הבשר מטיל ארס, פרי-מגדים.

סעיף טו (בסוף להוסיף): אם מת הדורס ובהדי דנפיק נשמתייה שמיט לידיה מן הנדרס, כשרה, רדב"ז [יורה-דעה חלק ז סימן צו]. אם משך את צפורנו ולא הספיק לגמרו עד דמית הדורס, טריפה, שם.

סעיף טז "אבל אם בא לפנינו." מן השדה דליתא כותל, דאי איכא כותל תלינן, ודוקא בבהמה ולא בעוף, ב"ח [סימן נו ס"ק יח].

סעיף יז (להוסיף): עיין לקמן סעיף כב.

(בסוף להוסיף): עיין בנודע-ביהודה [מהדורא תנינא חלק אבן-העזר סימן נד] אם אירע כן שתי פעמים אם יש נפקא מינה ביניהם, כגון חלב או ביצים שבינתיים, צ"ע, אולי מחשב ספק ספיקא להחמיר והוא טריפה ודאי.

סעיף יח (בסוף להוסיף): אם נמצאו שלוש נדרסים יש לאסור כולם אפילו במקום רחב, ט"ז [סימן ס"ק כג] בשם מ"כ [מראה כהן?], ועיין בתשובות אחרונים.

סעיף יט בדמשק-אליעזר כתב הנסיון מעיד שיש לכל התול דריסה בעופות הדקין ואם רק פוהק בפיו (הויכט) ממית.

סעיף כ (בסוף להוסיף): עכברים הגדולים (ראצין) מזיקין לעוף אבל אינם דורסים, ואין חשש רק משום נקיבת הקו, נודע-ביהודה ב⁵.

סעיף כב (יש להוסיף): ועיין בתשובות טוב-טעם-ודעת שאם יש מקום שאחד יוכל להנצל, כולם מותרים.

(בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק כד] שנים או שלוש זאבים הוא מקום צר אפילו בחצר רחב, אבל בבקעה לא, אפילו בכמה זאבים. ובעופות לא היה מקום צר אלא בכלוב אבל בדיר לא מקרי צר כיון שיכול לעוף למעלה ודוקא בחיה הדורסת אבל כנגד עוף הדורס צריך שיהיה הדיר בלתי מקורה, עיין שם.

סעיף יט (בסוף להוסיף): והסכימו רוב הפוסקים דכשר, ולא כפרי-חדש [סימן נה ס"ק י].

סעיף כ (בסוף להוסיף): אבל אם ניתק השוק מהארכובא צריך בדיקה בצומת הגידים, ובאוזא בהפסד מרובה ובעוף הדק, טריפה. אבל אם יצא העצם מכל חור מושבו לגמרי מקרי נשבר ולא מהני בדיקה אפילו בבהמה, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן א סעיף יב]. ואם הוחבר אל חורו ונתרפא דינו כמו ניתק, עיין שם.

כלל כה

סעיף א (בסוף להוסיף): בבהמות אפילו טמאים אינם דורסים, עיין הגהות ב"י. חיות ועופות טהורות אינן דורסות כלל, ב"ח [סימן נו].

סעיף ב (יש להוסיף): ובית-הילל [סימן נו ס"ק א] כתב עכשיו נוהגין לאסור דריסת הזאב אפילו בגסה באכילה, אם נודע עד אחר שחיטה מותר אף באכילה, בית-לחם-יהודה [סימן נו ס"ק א].

סעיף ג "חתול." חתול המדבר עיין סעיף יט לקמן.

סעיף ד (בסוף להוסיף): והוא הדין ברדלס שקורין טחו"ר, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק טז].

סעיף ה (להוסיף בסוף): אם השן רחב יש לו בדיקה כמו קנה רחב, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן נו ס"ק ד].

סעיף ו (בסוף להוסיף): ובספק דרוסה בדב ונמר והפסד מרובה שרי באכילה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק ז], וכן בספק דרוסה מן הזאב, תשובות גבעת-שאול [סימן ז].

סעיף יא (בסוף להוסיף): עיין ש"ך [סימן נו ס"ק ח] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק ח] שיש להם נמי דרוסה בגס [שקורין פאלקו"ן] קל וחומר מנץ ירק אם ניקב עד החלל, והוא הדין נשר [שפתי-דעת סימן נו ס"ק טז].

סעיף יג "דוקא ביד." דוקא חיה, אבל עוף ברגל, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נו ס"ק טז] [סימן נו ס"ק י] וש"ך [סימן נו ס"ק יט].

(בסוף להוסיף): כסו רגלי הדורס בכסף אינו מטיל ארס הגהות בית-יוסף בשם צ"ל. נטלו צפרניים אינו

5. לא נמצא בנודע ביהודה תשובה בענין זה, אך עיין בתשובות חתם-סופר חלק ב סימן נו שדן בשאלה זו.

סעיף י "יש להם כל דין נפולה." ואם הלכה ארבע אמות הלוך יפה כשרה, בית-לחם-יהודה [סימן נח ס"ק ז], וסיים והמחמיר תבוא עליו ברכה].

"ולא מהני בזה, אף-על-פי שהלכה הילוך יפה (פרי-חדש). עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נח ס"ק ד], כיון דקיימא לן כרמב"ם שצריך בדיקה משום שינוי מראה והפסד צורתו ובוזה אין אנו בקיאין אפילו באבר אחד.

(בסוף להוסיף): אם הלכה הילוך יפה רק מנענע בראשה, יש לאסור לכתחלה, ובדיעבד שבשלוה בלא בדיקה כשרה, בית-לחם-יהודה [סימן נח ס"ק ז].

סעיף יא "טריפה." וטריפה אפילו בבהמה, ואם נולדה כך, עיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן נח ס"ק א]. "ולא נעשה מחמת חולי." ובית-הילל [סימן נח ס"ק א] וים-של-שלמה⁶ אוסרים.

סעיף יב (בסוף להוסיף): וכן אם נשכה כלב שוטה, ונראה לי אפילו בספק הולכין להחמיר, ועיין בברכי-יוסף [סימן ס בשוירי-ברכה ס"ק ג] שרצה לאסור בבהמה שאכלה זכוכית כתוש, וצ"ע. דגים שנצודו בסם המות שלהן מותרין באכילה, בית-לחם-יהודה [סימן ס ס"ק ב]. ומעשה בעוף אחד שגבר עליו הדם עד שהיו כל בני מעיים בפנים מאודמים וביותר סמוך לגרונו למטה מבית הבליעה ובני מעיים שלמים ונקיים והכשרתיו, ברכי-יוסף [סימן ס בשוירי-ברכה ס"ק ג] בשם רד"ק.

סעיף יג (יש להוסיף): מותר לפטם בקמח שהתליע, לחם-הפנים [סימן ס ס"ק ג]. ועיין בתשובות שבות-יעקב [חלק ב סימן נז] בכבשים שגדל בהן שחין שרגילין למות יש לאסור משום סכנה. עוף הנקרא פאטא שמפטמים אותם בטחול בהמה, טריפה, עיין ברכי-יוסף [סימן ס בשוירי-ברכה ס"ק ב] שהכשיר.

סעיף יד "כרשיני עבודה-זרה וכיוצא בזה אסורה." עיין באחרונים שהכשירו מטעם זה וזה גורם.

סעיף כו (בסוף להוסיף): ואם אותו שהרג היה מפרכס קצת או מזיז מעט ברגל אפשר דלא נח רוגזיה, אחרונים.

סעיף כז (בסוף להוסיף): ואם היה שני זאבים ושתי כבשים נהרגו, אבל לא בשני זאבים וכבש אחד הרוג, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נח ס"ק כח].

סעיף כט (להוסיף בסוף): עופות שעמדו בכלוב ואחד הוציא ראשו וחתול עומד על צוארו, עיין בתשובות אחרונים.

סעיף ל (בסוף להוסיף): ואם דרס האם כנגד חלל הגוף אסור גם הולד, עיין תשובות שבות-יעקב [חלק א סימן נד].

כלל כו

סעיף א "הלכה למשה מסיני שהוא טריפה." עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נח ס"ק ג], בעוף לא שייך גובה עשרה טפחים, אם לא שכנפיו ורגל קשורים. ואם עמדה על רגליה ויש מכריסה עד לארץ ארבעה טפחים, די בבור עמוק ששה טפחים אם נפלה, כל הפוסקים וגם לקמן ד.

"אפילו העמידוה אחרים." דוקא עמדה היא מעצמה והלכה מהני, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נח ס"ק ו]. ואם העמידוה במקל או על-ידי רעדה ופחד, עמדה מעצמה קרי ליה, עיין פלתי [סימן נח בכרתי ס"ק ט].

סעיף ב (בסוף להוסיף): ואם נפלה אפילו בפחות מעשרה טפחים ואינה הולכת הילוך יפה, יש לחוש כיון שראינן ריעותא, עיין בתבואות-שור [סימן לב ס"ק ז], ועיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כב].

סעיף ד "לבור עמוק ששה טפחים." בפלתי [סימן נח בכרתי ס"ק ב ובפלתי ס"ק א] אפילו הבור חמישה טפחים.

סעיף ו "אין חוששין לו." אפילו יותר מעשרה טפחים, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן נח ס"ק א].

סעיף ז "ומשליכו לארץ." ואינו מתכוין להפילו.

סעיף ח "ודאי חוששין וצריך להתירה." דוקא אי יש עשרה טפחים גובה.

6. צ"ע, שהרי היש"ש לפנינו בחולין פרק ג סימן קט מתיר, אלא אם כן דעתו קצה עליו.

כלל כז

סעיף א (בסוף להוסיף): ועיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן ס"ג] טעמים אחרים.

סעיף ב (בסוף להוסיף): והא שיש בו כזית.

סעיף ג (בסוף להוסיף): מכל-מקום אסור לתת לבן נח, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן ס"ד].

סעיף ו "ולתנו לגוי, יש אוסרין ויש מתירין." בשבירת הגף דוקא אם קיים הבוכנא ואין לו עוקץ סמוך לגוף, לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן ז סעיף ג]. "וצריך לחתכו וכו', וכל-שכן בצלי ובשול." ובדיעבד יש להקל, עיין לבושי-שרד [הלכות טריפות העצמות סימן י סעיף ד].

סעיף ז (בסוף להוסיף): לא נקרא נשמת אלא שלא יצא מחורו רק ניזוז שם ממקומו אבל אם יצא מחורו לגמרי דינו כנשבר, ב"י.

סעיף ח (בסוף להוסיף): והוא הדין יתרת הכבד וטחול וכוליא ורגל, ב"י.

סעיף ט (יש להוסיף): עיין בתשובות ברית-אברהם שבעופות מותר למכור בני מעים לגוי אפילו נתנבלה בשחיטה אבל לא בבהמה, וכן עמא דבר.

(בסוף): ואם נפסל השחיטה באחד מכל סימנים שחיטה מותר ליתן הריאה ושאר בני מעים לגוי, ב"י.

סעיף יב "שרוב הטבחים ישראלים." ועיין בשמלה-חדשה [סימן סג סעיף ב] שמפקפק בזה.

"ובהמה שלמה נחלקו האחרונים." והוכחתי שמותר כמו תלוי במסמר [עיין שולחן-ערוך סימן סב סעיף ב לגבי תלוי במסמר].

"אבל עיר שרוב טבחי ישראל, מותר." ובמקום המצויין עופות, אסור, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן סב ס"ג].

"(והלבוש מתיר)." ואני בררתי כדברי הלבוש, עיין בחידושי.

"שכל המוכרים או רובם הם ישראלים." והוכחתי שצריך להיות דוקא כל המוכרים ישראל.

סעיף יד (בסוף להוסיף): ובעינין שבעתן עין, פוסקים.

כלל כח

סעיף א (בסוף להוסיף): וצע"ג עיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סג ס"ק א] דכוי בריה בפני עצמו ואסור מן התורה חלבו.

סעיף ג (בסוף להוסיף): ועיין בחתם-סופר [יורה-דעה סח].

סעיף ד "וכן המנהג בכל מקום שהוא מפרש." והגאון מהר"א ו"ו ז"ל /הגר"א/ פירש דר"א סבירא ליה כר"י. ור"י סבירא ליה כרבי עקיבא, עיין שם.

(בסוף להוסיף): ועיין בפרי-חדש [סימן סד ס"ק טו] שמחמיר דטעם כעיקר דאורייתא.

סעיף ה "והוא הצד הגס חייבים עליו." הן צד הנגלה הן צד הנסתר.

(בסוף להוסיף): ועיין רש"ל [ים-של-שלמה פרק גיד הנשה סימן ח,ט] צריך ניקור הטחול בעודו חם ולח ויוכל למשוך החוטין בקלות ולא ינתקו, עיין שם. ותימה שלא הביא נמי דיני כוליא רק ציין לשולחן-ערוך.

סעיף ו (בסוף להוסיף): ואם אין שישים בחתיכה עצמה אמרינן חתיכה עצמה נעשית נכילה בבישול, אבל במליחה סגי בקליפה, בה"י.

סעיף ז (בסוף להוסיף): ועיין בכרתי-ופלתי [סימן סד בפלתי ס"ק ו] שסאסור מן התורה, ודברי המחבר כאן צ"ע.

סעיף ח "אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן וכו'." ומשליכין אמה למעלה הסמוך לקיבה וסניא דיבי ואורך אמה הסמוך לו וחתיכה הדבוקה בפי הטבעת כולן משום מיאוס.

(בסוף להוסיף): ונהגו לחמיר גם בבהמה שמנקרין הקרום מהדרא דכנתא בכל בהמות כל הקרום מחשש שמא יטעה, וגם צריך שיטול הוורידין מן שומן הכנתא הסובבין כעכביש, ספרי הניקור. ונוטלין גם הסניא דיבי עם החלב שביניהן ומסירין הבלטיה הקטנה – (דומ"י).

סעיף ט (בסוף להוסיף): אבל בחלב גמור לא מהני לקנח או להדיח הסכין, כרתי-ופלתי [סימן סד בכרתי ס"ק יט].

סעיף ה "דלא פלוג רבנן." ונפקא מינה להקל בספיקו בנפל ללח ואינו יודע אם יש שישים, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סו ס"ק ו].

(בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סו ס"ק ו] דיש לצדד כן ביש הפסד מרובה. טיפת דם בביצה במעי התרנגולת אסור כל הביצה מדרבנן, פרי-מגדים.

סעיף ו "ולא טרופות ונמצא דם בחלמון." בשולחן-ערוך איתא בחלבון, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן סו ס"ק ב].

סעיף ח "וכבר כתבנו שם דהאחרונים חולקין." עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן סו ס"ק ה] שהעלה שבזה הש"ך מודה.

סעיף ט (בסוף להוסיף): ואם נתערב יש להקל.

סעיף י "אלא כדי קליפה" יש להחמיר באין הפסד מרובה, פרי-חדש [סימן סו ס"ק י].

(בסוף יש להוסיף): ואם נמצא במקום שאין אסור מן הדין, יש להתיר כל החמין.

סעיף יד (בסוף להוסיף): וכן דם חגבים אם קבצו בכלי אסור בלי שום היכר, פרי-חדש [סימן סו ס"ק יד].

סעיף טו (בסוף להוסיף): בכל מקום פחות מרוב אין להתיר, פרי-מגדים.

סעיף טז (בסוף להוסיף): דם תיש הנקרש ונתיבש אין בו איסור כלל לאוכלו, שבות-יעקב [חלק ב סימן ע].

סעיף יח (בסוף להוסיף): ובבהמה לאחר שתצא נפשה אף שעדיין מפרכסת קצת וזינקה לית בה חיות ושרי, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סו ס"ק ב].

סעיף יט (בסוף להוסיף): כתב הבה"י אם נמצא בחתיכה אחת בקדירה כשמבשלין בו בשר שנצטרך הדם בין עור ובשר או בין בשר ועצמות, צריך שיהיה שישים באותה חתיכה עצמה נגד הדם, באם לאו אזי צריך שישים נגד כל החתיכה וחתיכה עצמה אסורה.

כלל ל

סעיף א "אסור לבשל בשר בלא מליחה." כתב אגודה, מותר לבשל בחמי טבריה בלא מליחה, עיין בפתחי-תשובה [סימן סט ס"ק יח].

סעיף ב "ואם הדיחו הטבח הדחה מעליא." לטעם ר"ן צריך לומר דוקא אם מלחו סמוך להדחת הטבח, דאי לאו

סעיף י "בעוד שלא נצטנן חלב שעליהם." ואפשר אפילו נצטנן ומחובר ובשר הכסלים אין להניח כך שיהא חלב הכסל מונח למטה על חתיכת בשר.

סעיף יא (בסוף להוסיף): וזה לא שייך על אין מולחין.

סעיף יב "אם יש בו הפסד קצת." מהרש"ל [ים-של-שלמה פרק גיד הנשה סימן ו] גורס הפסד מרובה.

סעיף יג (יש להוסיף): טבח שמכר בשר שלא הודח ולא נמלח יותר משלושה ימים אחר השחיטה אין מעבירין אותו רק מלמדין, עבודת-הגרשוני [סימן טז]. טבח שמכר סתם ולא בחזקת מנוקר מלקין ומעבירין אותו, מהרא"י [יהודה-יעלה חלק א יורה-דעה סימן יא].

סעיף יד "רק מה שאסור משום חלב אין צריך לנקר בחיה." חלב שעל גיד הנשה אסור גם-כן בחיה, רדב"ז [חלק ב סימן תרע].

"אינו אסור בתערובתו." ואם נמלח הגיד ואינו ניכר צריך שישים כנגדו, אף-על-גב דעץ הוא התורה אסרתו, יורה-דעה ק.

(בסוף להוסיף): שומנו של גיד מותר בהנאה.

"אף-על-פי שהגיד בתוכו." אבל ירך שלמה לא ישלח, פרי-חדש [סימן סה ס"ק טז].

סעיף טז (בסוף להוסיף): ובכל החוטין יכוין לחתוך החוטין דוקא או לטלן, ב"י.

סעיף יז "שאינו אלא שומן בעלמא." ונהגו לחתוך מן הלשון עצמות /טריפה בינדל/ נהגו ליטול הריאה מן העופות ובאווזא תרי סניא דיבי וגם עצמות הלחיים מן העוף. ונוהגין לחתוך כיסוי הגרגרת משום מיאוס, וצריך לחתוך הגרגרת והושט לשנים.

סעיף יח (בסוף להוסיף): והשומר נפשו יזהר לאכול מתוך אחוריים בהמה אלא משוחט ומנקר תלמיד-חכם וירא שמים מאד שמומחה ומוחזק.

כלל כט

סעיף א "אסור וחייבין עליו." וכן דם כוי.

"וכן דם שליל." הטור [סימן טו] סבירא ליה דם שליל אינו חייב עליו, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סו ס"ק ב].

סעיף ד "מנשיכות התרנגול." בתוספות [חולין סד, ב, ד"ה והוא] לפנינו איתא שזה אינו בא מנשיכות, וצ"ע.

בכתב-סופר, ובצל"ח [פסחים דף ער, א] אוסר, ועיין בפתחי-תשובה [סימן עג ס"ק א].

סעיף ז (בסוף להוסיף): אדוני מורי ורבי ז"ל בשו"ת כתב-סופר [סימן מא] רוצה להתירו לאכלו חי או צלי, ועיין בפתחי-תשובה [סימן סט ס"ק א].

סעיף יג (להוסיף): אם הביצה נולדה כדרכה אף שקליפתה רכה אין צריך למולחה, יעב"ץ [חלק א סימן צב].

סעיף יד "וצולהו מיד קודם שתתמלא המלח דם." כחצי צלייה.

"והשפור והסכין." ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עו ס"ק כג] אוסר הסכין אם חתך בו הבשר לאחר שהוסר מן האש קודם שנצלה כדי צלייה.

סעיף טו (בסוף להוסיף): הפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן יח ס"ק א] התיר טיחה דקה של ביצים בדיעבד, דלא כמנחת-יעקב.

סעיף יז (להוסיף): אלא אם כן נמלחו שניהם. וגם שהו שיעור והודחו כל אחד בפני עצמו.

כלל לב

סעיף ו "כדין הדחה אחרונה." וטוב להדיחו במים פושרין, איסור-והיתר תורת-חטאת.

סעיף ז (בסוף להוסיף): בספק נמלח אם הוא הפסד מרובה וערב שבת יש לצדד להקל, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן סט ס"ק כד], אף בלא שישים ואפילו החתיכה לבדה.

סעיף ח (להוסיף): בנהר לא מקרי כבוש. ואם לא היה נכבש בהם...? עשרים וארבע שעות לא מקרי כבוש, תשובות שב-יעקב. / המעתיק: עיין בתשובות שב-יעקב סימן כז עמוד לג ב ושם השאלה אם היה שרוי כג שעות, ואחר-כך עוד שעה אחת במים אחרים.

(בסוף להוסיף): ובהפסד מרובה יש לצדד ולהקל אם יש שישים במים למלחו ולבשלו בקדרה שיש בה שישים אחרונים, עיין טו"ז [סימן סט ס"ק לז].

סעיף ט (בסוף להוסיף): ועיין בדברי-שמואל שיש להתיר לעכבו שלוש שלישיים כיון שלא נזכר בש"ס.

הרי נתיבש ונעשה עור קרום ואם-כן אין כח המלח פולט.

"בלי כוונה להעביר הדם לא מהני." עיין ש"ך [ס"ק ה], בדיעבד מהני אפילו הדחה מועטת.

סעיף ד "ואם לא חזר להדיח, הוי כאלו לא הודח כלל." ואם לא חתך אלא מעט ולא הדיח דיעבד מותר, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סט ס"ק ג].

סעיף ה (בסוף להוסיף): עיין בתשובות הר-הכרמל [סימן יג], אם נגע הבשר בחום התנור עד דאסמיק שכמעט נצלה המקום שנגע מותר ואחר הצליה כראוי מותר לבשלו.

סעיף ו "מכל-מקום נוהגין שלא להשתמש בו כלל." מותר לשרות בשר בכלי של גוי לצורך מליחה, משאת-בנימין.

סעיף ח (בסוף להוסיף): אם נפתוהו העוף קודם מליחה ומלחוה על גבי העור אסור. אם בשלוה במליחה זו ואף אם העבירוהו הנפוח אסור לכתחלה, בית-הילל.

סעיף ט (בסוף להוסיף): ואם הודח קודם שלשת רבעי שעה יש לחזור וימלחנו אבל לא עם בשר אחר, נודע-ביהודה⁷.

סעיף יא (בסוף להוסיף): מלח של הערינג שיבשו אסור למליחה אפילו בדיעבד, חמודי-דניאל [סימן לט].

סעיף יג (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות מהר"י אסד מאדוני מורי ורבי ז"ל הנקרא יהודה-יעלה [סימן קז], אם מלחוהו בשר ונתנוהו בשק אפילו שלא במקום מדרון כשר בדיעבד.

כלל לא

סעיף ג "לאסור מה שבתוך הטלפים." ועיין בתורת-חסד אם לא חתך למטה יש להם תקנה על-ידי מליחה שנית לאחר שחתך למטה.

סעיף ו "וחותך מעט מבשר הכבד עמהן." ואפשר דסבירא ליה שאף בכבד בהמה מותר בזה אופן...? בהר-הכרמל [סימן יד] מתיר לצלות הכבד בתנור האופה בשעה שבוער, רחוק מהאש, וכן

7. לא נמצא בנודע-ביהודה, אך עיין בדגול-מרבבה סימן סט ד"ה כגון.

סעיף ה "או אנחיריו כדלעיל." או לא ניקב העצם.

סעיף יב (בסוף להוסיף): ועיין בשפתי-דעת [סימן עא ס"ק ט] דלא התיר בלא שישים ומסיק כש"ך [ס"ק ט] דוקא. ועיין שם [שפתי-דעת סימן עא ס"ק יא] האיך מולחין עצמות יבשות עם בשר אינו אלא מטעם משרק שריק.

כלל לד

סעיף ב בסוף להוסיף: ואם נמלח הלב בלא הדחה ראשונה, מותר, בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עב ס"ק ד].

סעיף ה (בסוף להוסיף): אם צלה העוף באגן בראטבעקין עם הלב, עיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כה] ובתשובות מהר"י אסד [סימן ק] ובפתחי-תשובה [סימן עב ס"ק א].

סעיף ז (בסוף): ועיין בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עב ס"ק יא], לדעת הש"ך [סימן עב ס"ק יא] צריך קליפה במליחה אפילו אינו דבוק.

סעיף ט (בסוף להוסיף): אם נתבשל בעוף עם הלב ונתבטל בשישים וחתכו מיד רותח, עיין בחוות-דעת [סימן עב בכיאריום ס"ק ג] דיש לדון, ועיין ביד-אפרים [סימן עב ד"ה אבל נהגון].

סעיף יא (בסוף להוסיף): אם נפסק הקילוה, חוות-דעת [סימן עג ס"ק ג].

סעיף יב (בסוף): ועיין בשו"ת דברי-חיים [חלק ב סימן מט] שהתיר גם-כן כבוש בכבד.

סעיף יג (בסוף להוסיף): ועיין בתשובות כתב-סופר [סימן מ] שאסור לכתחלה לבשל אחר צלייתו ובדיעבד מותר.

סעיף יד (בסוף להוסיף): עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עג ס"ק יג], שפודין המתגלגלין מעצמן אף האידנא שרי, ואפילו נמלחה, עיין שם.

סעיף טז (בסוף להוסיף): בכתב-סופר [סימן מא] התיר בדיעבד לאכלו צלי בכלי שאינו מנוקב אם נמלח או נצלה בכלי שאינו מנוקב, ואם בשלו אחר-כך אסור מדינא, וכן הדין בנייר, ועיין מהר"ם שיק [סימן פז] שהחמיר בנייר, ועיין בבית-אדם [סימן כו].

סעיף יז (בסוף להוסיף): ואם בשלו בלי קליפה אין צריך לקלפו אחר בישול, ש"ך [סימן עג ס"ק כא].

סעיף יא (בסוף להוסיף): ועיין בפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן סט ס"ק כד] אם הוא הפסד מרובה וערב שבת יש לצדד להקל.

סעיף יד "אפילו מה שלמעלה מן הציר אסור." ואפילו בהפסד מרובה וצורך מצוה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סט ס"ק עד].

(בסוף להוסיף): עיין בספר חמודי-דניאל [סימן לח] באמצע מליחה פולטת מיד ואם הושם בכלי שאינו מנוקב או נפל לקרקע נאסר מיד.

סעיף טו (בסוף להוסיף): ונראה דוקא מה שחויץ לציר.

סעיף טז (בסוף להוסיף): וההיתר שבסימן זה צע"ג.

סעיף יז "סוף סימן ט." צריך לומר ע.

(בסוף להוסיף): עיין בתשובות מהר"י אסד [סימן קז] שק הוי ככלי מנוקב, ואם הוא במקום מדרון מותר בדיעבד, וכלי פשתן או בגד פשתן הוי ככלי שאינו מנוקב, עיין בבית-אדם [כלל לב אות ל].

סעיף יט "ואם נפל הבשר לכלי חולבת אפילו הוא בן יומא מותר." הט"ז [סימן סט ס"ק נ] אוסר בן יומא.

סעיף כג (בסוף להוסיף): אלא אם כן יש שישים כנגדו.

סעיף כד (בסוף להוסיף): ובהפסד מרובה יש להתיר על-ידי שדיחננו ויחזור וימלחנו.

כלל לג

סעיף א (בסוף להוסיף): ועיין סימן סח דלא התירו לבשל כך, אלא בדיעבד אם בשל כך מותר, עיין רמ"א [סעיף ד] וש"ך [ס"ק ח] שם, ועיין לקמן כאן אות ד.

"ויניח נקב למטה דוקא" אם תוחב עץ או ברזל בנחירים לנקוב הקרום אין צריך לנקוב עוד בעצם הגולגולת, עיין פלתי [סימן עא ס"ק ב].

סעיף ב "אפילו הכי מותר." זה דוקא אם הוסר הבשר מעל הראש, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עא ס"ק ח].

סעיף ג (בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עא ס"ק ה] שתמה למה נקיבת העצם די.

סעיף ד "שתי וערב." בפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן סח ס"ק ח] איתא 'או שתי או ערב'.

(בסוף להוסיף): ואם בשל בלא חתיכת שתי וערב סגי אם ניקב העצם קודם מליחה והניח הנקב למטה, סימן סח.

סעיף יא (בסוף להוסיף): וכל זה לצלי, אבל לקדירה מולייתא אסור עד שימלח וידיח כל אחד לבדו, אפילו בדיעבד.

סעיף יב (בסוף להוסיף): ואם יש שישים במולייתא נגד האיסור שבמולייתא הכל מותר, ש"ך [שפתי-דעת סימן עז ס"ק ה].

כלל לו

סעיף ב "רש"י ורמב"ן) בידוע וכו'". ויש אומרים דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין עד שימות, רבנו תם [חולין סא, ב, ד"ה הדרוס].

[בזי"ט פב, לב]

סעיף ג (בסוף להוסיף): "לערכען" הוא עוף טמא, חינוך-בית-יהודה [סימן לב]. אווזים שראשי חרטומן שחורות, קצת חכמי הדור אסרוהו, תשובות בית-אברהם [קונטרס משפט שלום] האריך להתירן. כינעזישע היהנער יש מסורה מארץ-ישראל ומארצות ענגלאנד להכשיר, ד"ח.

[בזי"ט פב, לג]

סעיף ד (בסוף להוסיף): אין זה כל-כך פשוט, עיין ש"ך [סימן פב ס"ק ח].

סעיף ה (בסוף להוסיף): ים-של-שלמה [חולין פרק ג סימן קטז] כתב אויערהאהן אסור והוא משמונה ספיקות. שטארך אסור הרא"ש [חולין פרק ג סימן ס] אף שיש לו כף רחב. פווא"ן אסור הכנסת-הגדולה בהגהות בית-יוסף [סימן פב אות כח, כט, לא]. טרפפ"א אוכלין באוסטרי (עסטרייך), פרי-חדש [סימן פב ס"ק ט]. ואני שמעתי גם פאזאן אוכלין.

סעיף ו (בסוף להוסיף): כתב בחינוך-בית-יהודה [סימן לב] ובית-לחם-יהודה [סימן פב ס"ק א] שאוכלין אותו באיטליה ובקצת מקומות באשכנז, וכתבו דיש לחקור במקומות דנהגו איסור אם יש להם במסורה לאיסור או נהגו כך בטעות, ואיכא נפקא מינה בזה, ונהגו לאכול שפאצען.

סעיף ז (בסוף להוסיף): ואין מסורה על פרלהיהנער. העוף שוואן אינו נאכל מפני המסורת, חתם-סופר [אורח-חיים סימן קכז], ותשובות מהר"י

סעיף יט (בסוף להוסיף): ודוקא אם בשלם בשוגג בדיעבד מותר אי לא אסמיק, אבל אם בשלם במזיד בלי מליחה אסור בדיעבד, פרי-מגדים [סימן עה בשפתי-דעת ס"ק ד ובמשבצות-זהב שם ס"ק ב] וחוות-דעת [סימן עה בחידושים ס"ק ג] וכתב-סופר [סימן מג] התיר אף בזה.

סעיף כ (בסוף להוסיף): כן נראה קצת מפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן עה ס"ק א] וחוות-דעת, ואם נמלח והודח בתוך שיעור מליחה והונח אצל מלוחה, אסור אף בהפסד מרובה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עה ס"ק ו].

סעיף כא (בסוף להוסיף): וצ"ע להתיר משום שלא כדרך הנאה.

סעיף כב (בסוף להוסיף): וכן איכא למימר גבי קורקבן לדידן, עיין בפתחי-תשובה [סימן עה ס"ק ד] שהביא בשם מנחת-יעקב [כלל טו ס"ק ט] לאסור.

(בסוף להוסיף): והפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן עה ס"ק ד] לא חילק בין החלחולת לשאר דקין.

סעיף כה (בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן עד ס"ק א] בשם ב"ח שהתיר הבשר אף בלא הפסד מרובה.

כלל לה

סעיף ג (בסוף להוסיף): והט"ז [סימן עז ס"ק ה] אוסר אפילו לא שהה שיעור מליחה, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן עז ס"ק ה].

סעיף ה "וכל הדחה שאחר צלייה שלוש פעמים." השפשוף ביד הוי כמו שלוש פעמים, בית-לחם-יהודה [סימן עז ס"ק יא].

סעיף ז "אם לצלי מותר."

(יש להוסיף): בדיעבד.

(בסוף להוסיף): לכתחלה אין למלאות אלא אם כן נמלחו כל אחד בפני עצמו וגם שהו שיעור מליחה והודחו בפני עצמם, עיין לעיל כלל לא בסופו.

סעיף ט (בסוף להוסיף): וכששניהם נמלחו ושהו שיעור מליחה גם-כן שרי, אלא דצריך שישים במילוי עם העוף נגד המלח שבפנים.

סעיף י (בסוף להוסיף): ואם הפנימי נמלח ולא שהה והחצון נמלח ושהה ולא הודח, שרי, עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן עז ס"ק ב].

סעיף כב (בסוף להוסיף): אבל אם מצאו בבית הרחם של דג טמא, אסור, וכן משמע מטו"ז [סימן פג ס"ק יג], וכן מסיק הפריי-חדש [סימן פג ס"ק כז].

כלל לו

סעיף א "והרמב"ם מתיר כיון וכו." אף מי רגלי חמור, פרק ד מאכלות-אסורות.

[בזי"ט פא, כא]

(בסוף להוסיף): ותימה שלא הביא דינא דדבש דבורין, עיין בשולחן-ערוך [סימן פא סעיף ח].

סעיף ג "ארבע שנים לבריא והוא הדין לחולה." וחמש שנים לחולה, כך צריך לומר.

"שתי שנים אם הוא בריא." ובשנה מעוברת עד עשרים וחמש חודש, וכן לנישואין.

סעיף ד "ובשר אדם אסור מן התורה." זה הוא שיטת הרמב"ם ודעימיה, אבל תוספות (כתובות דף ס, א ד"ה יכול) ורא"ש (כתובות פרק ה סימן יט) וט"ז [סימן עט ס"ק ג] ופריי-חדש [סימן עט ס"ק ו] כתבו שהוא רק דרבנן.

סעיף ה "אבל הנוהגין כרמ"א סבירא ליה." ואם נחלבה בהמה בריאה ואחר-כך מתה ונתנבלה פתאום, החלב מותר. עיין תשובות מהר"י אסד [יורה-דעה סימן צא] ועיין תשובות שואל-ומשיב [מהדורא קמא חלק ג סימן כז] שהתיר חלב בהמה שמתה מחמת שאכלה עלה המזיק אפילו תוך שלושה ימים.

סעיף ו "דמוקמינן אחזקתה עד שלושה ימים." בתשובות כתב-סופר [סימן מד] התיר תוך שלושה ימים בהפסד מרובה אם עבר יום אחד, אבל באותו יום אסור.

סעיף ח "ובדיעבד שכבר העמיד." וכשירה שינקה מן הטריפה אסור אף בדיעבד אם לא בהפסד מרובה וחלב קרוש דוקא, פריי-מגדים.

כלל לח

סעיף ב "שלא פירשו לאחורי הכלי." עיין פריי-מגדים [שפתי-דעת סימן פד ס"ק ו] בכלי ששפתו רחב אם פירש על שפתו נמי אסור.

"לפרוש לדופן הבור מהכלי." או הכלי, כך צריך לומר.

אסד [יורה-דעה סימן צב]. שמעתי שאוכלין באונגארן עוף הנקרא טראפפאגעל.

סעיף ט (להוסיף): ווילדע טאויבען וכן טורטעלטיובען שהם ביער אין לאכול, מהר"ם שיק [יורה-דעה סימן צט], וכן פריי-מגדים בשם מנחת-יעקב (?).

סעיף י "אם אי-אפשר לקלפן וכו', לא מקרי קשקשת." עיין נודע-ביהודה מהדורא תנינא יורה-דעה כח, אם קלפן על-ידי רותחין או לויג נקרא נקלפין ומותר, בשם רמב"ן.

(בסוף להוסיף): עיין בברכי-יוסף [סימן פג בשיורי-ברכה ס"ק א], חית הים שיש לו קשקשת ויש לו סנפיר, אף-על-פי שיש לו ידים ורגלים, ודאי טהור.

סעיף יא (בסוף להוסיף): אם יודע שנקלפים, הסכמת האחרונים עיין תשובות שואל-ומשיב [חלק ג סימן נד].

סעיף יב (בסוף להוסיף): ואם מצא דג שלם יש לו קשקשת, תוספות-יום-טוב במעדני-מלך [מעדני-יום-טוב חולין פרק שלישי סימן סז אות ה] אסור, וכן חבילי אחרונים, ועיין בתשובות שואל ומשיב [חלק ג סימן נד]. ופריי-חדש [סימן פג ס"ק ד] עם חבילי נביאים אחרונים מתירין.

סעיף יג (בסוף להוסיף): ואפילו נשרו יחד מעת לעת דהוי ספק ספיקא שנמצא בו קשקשין, מותרין. ותימה שלא הביא ההיא סימנא דראש ושדרה, וצ"ע.

סעיף יד (בסוף להוסיף): דג "שטירל", אדוני מורי ורבי בתשובות כתב-סופר אסורו נגד דעת נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא תנינא סימן כח].

סעיף יח (בסוף להוסיף): דג שיש לו סנפירים ארוכים מראשו ולמטה שחופים את רובו ויש לו קשקשת, טהור, עיין ברכי-יוסף [סימן פג במחזיק-ברכה ס"ק ב]. הוזהר-בלאזן מותר לתת לתוך משקה לכתחלה להצליל המשקה, נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כז].

סעיף כ (בסוף להוסיף): זה דוקא לשיטת רש"י, אבל לשאר פוסקים סבירא להו שהוא מין טהור, וצ"ע.

סעיף כא (בסוף להוסיף): והכרתי-והפלתי פליג [סימן פג בפלתי ס"ק ה].

סעיף יט (בסוף להוסיף): ונראה דלאו דוקא פומרנאנין, הוא הדין כל דבר יבש הנאסר על-ידי מילבין, דלא כלחם-הפנים [סימן פד ס"ק יג].

סעיף כ (בסוף להוסיף): חתם-סופר [יורה-דעה סימן עז] הפרוש והחסיד לא יאכל שום דבר הצריך בדיקה, ומי שאוכל פירות יבשים של אשתקד בחורף ירחצו היטב להסיר מילבין המתים, עיין שם.

סעיף כג "מפני שהדבש דרכו וכו', הנטמנים בתוכו." בדברים חתוכים אדרבא מכלה אותם הדבש, עיין ש"ך [סימן פד ס"ק לז] ופרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פד ס"ק לז].

(בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פד ס"ק לז] שמפקפק.

סעיף כד (בסוף להוסיף): וצ"ע מה שכתב בגדולה הוי שישים ובקטנה הוי ודאי נמות. קמח שהתליע אין לו תקנה ברחיים וגם אין לעשות מחטים מתולעים גרש, אם עשה כן אסור לבשלם, פרי-תואר [סימן פד ס"ק כו].

[בזי"ט פד, נו-נו]

סעיף כו (בסוף להוסיף): בפנים-מאירות [חלק ג סימן לה] התיר לעשות יין מראזיינו שהתליעו ולסנן בבגד עב.

כלל לט

סעיף א (בסוף להוסיף): ויש קהילות בספרד שאוכלים במסור וזה מותר אפילו לכולי-עלמא.

סעיף ב "לא יועיל דודאי משקר." ואם מצא בלול של תרנגולין כן שני ראשין כדין או חדין יש להתיר, הלכות-קטנות [חלק א סימן לד].

(בסוף להוסיף): ביצה שיש לה שני חלמונים ואם אין לה אלא חלבון יש להחמיר, הריק"ש.

סעיף ג (בסוף להוסיף): לוקחין ביצי אווזות ובר-אווזות ואין חוששין לאווזות הבר, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פו ס"ק ז].

סעיף ד (בסוף להוסיף): ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על הרמ"א דלא מיקרי דבר שבמנין, לחם-הפנים [סימן פו ס"ק ה].

"בפרשת שרץ המים ואת נבלתם." בגמרא [חולין סו] איתא מדכתיב 'כל שרץ השורץ על הארץ', וצ"ע.

[בזי"ט פד, נג]

סעיף ג "אסור לשאוב בכלי מן הבור או בידו." עיין פרי-חדש [סימן פד ס"ק ד] שהתיר ביום לשאוב ביד או בכלי.

"דאף-על-גב שפירש אחורי." הט"ז [סימן פד ס"ק ה] אוסר, וכן בכרתי-ופלתי [סימן פד בפלתי ס"ק א].

סעיף ד (בסוף להוסיף): והפורחים רק תוך הכלי לא יגרע מדופן הכלי ומותרים, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פד ס"ק י].

סעיף ח (בסוף להוסיף): ועיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן פד ס"ק יז]. ואני הפעוט ביררתי שאם סינן תחילה קודם בישול ואחר-כך אחר הבישול מותר לכולי-עלמא.

סעיף ט "ולפעמים נמצא בפרי כמין נקודה." וצ"ע.

(בסוף להוסיף): וצ"ע דהא לא מקרי פירוש בכך, ועיין פרי-מגדים. קמח הבא ממרחק יש לבדוק ואם לא נמצא תולע מותר ואין לחוש, לא נתנה תורה למלאכי השרת, א"א.

[בזי"ט פד, נה]

סעיף יא "כמו פירש מפרי לפרי." עיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן כז] שהקיל קצת בקמח שהתליע בכלי.

(בסוף להוסיף): מותר להסתחר במאכל המתולע, פרי-חדש [על סימן פד ס"ק מב] בקונטרס אחרון, דלא כבית-ההלל [סימן פד ס"ק ב].

סעיף יז (בסוף להוסיף): וצ"ע שלא הביא הבדיקה על-ידי המים שהסכימו עליה בשולחן-ערוך [סימן פד סעיף ח] וכל המפרשים, ועיין בתשובות מהר"י אסד שטאקרויער ערבזען מותרין למכור לישראל מתוך שנתן, והמחמיר על עצמו יחמיר, עיין שם. /שתי מלים "מתוך שנתן" לא ברור ויש לעיין במהרי"א/ המעתיק.

סעיף יח "ומוחזקים בתולעים." עיין פרי-חדש [סימן פד ס"ק יט] בשם המהרש"ל [ים-של-שלמה חולין פרק שלישי סימן ק] שלא אכלן אפילו בבדיקה.

סעיף ט (בסוף להוסיף): בתשובות רבי עקיבא איגר [סימן רז] אי איכא שישים מותר להעמיד בו לכתחלה. תולעים אדומים שמיבשים וצובעים בהם, מותר, תפארת-צבי [חלק יורה-דעה סימן עג]. דבר לח או משקה המונח בעור יבש או בנודות, מותר לכתחלה, יד-אפרים [קיצור הלכות בשר וחלב ס"ק כג].

סעיף יא "מאותו פת ומאותו כלי." ואם מריקים ממנו לכלים קטנים מותר, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פז ס"ק ו]. אם גם אחרים אוכלים על השולחן מותר, משאת-בנימין [סימן קיב]. ונראה לי דוקא אם מפרידים ביניהם.

(בסוף להוסיף): ואם רחוקים עד שלא יכול ליטול בידו מותר בלא היכר, ב"ח [סימן פח]. דבר של בשר או גבינה לא יטבלו במלח אלא יקח בידו המלח ויתן על הדבר, ברכי-יוסף [סימן פח בשו"ת-ברכה ס"ק יא].

סעיף יב "והקינוח הוא דילעוס פת." וצריך ללעוס ולבלוע, פתחי-תשובה [סימן פט ס"ק ה בשם פרי-תואר אות ז].

(בסוף להוסיף): וצריך להמתין שש שעות מסוף אכילת בשר, דגול-מרבבה [סימן פז ד"ה דאין צריך].

סעיף יג (בסוף להוסיף): ואפילו לועס תבשיל של בשר צריך להמתין שש שעות, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן פט ס"ק א]. ובמקום שיש רק מיחוש די להמתין שש שעות זמניות, יד-אפרים [סימן פט ד"ה אחר אכילת בשר].

סעיף יד (בסוף להוסיף): ונראה לי חומרת הדגול-מרבבה להמתין שש שעות מסוף אכילת בשר אינו אלא אם אוכל בשר עצמו, אבל אם לא אכל בעצמו בשר ממש, די בהמתנת שש שעות מתחלתו, כ"ט. וכך בין גבינה לבשר.

כלל מא

סעיף ג (בסוף להוסיף): אם נחתכה עם בשר יחד יש מקום לאסור שהחלב היוצא נבלע בבשר בחוזק חיתוך שתותכים שניהם יחד, תשובות מהר"א ששון [סימן

סעיף ו (בסוף להוסיף): ספר קרבן-אהרן מיישב המנהג לאסור הביצה שהטילה אותה היום.

סעיף ז (בסוף להוסיף): הטילה חלמון ואית ביה שורייקי סומקא מיקרי מעורה בגידים ואסור, פרי-תואר⁸ [סימן פו אות ב].

סעיף י (בסוף להוסיף): הרמ"א [סימן פד סעיף ז] לכתחלה יש להזהר להושיב על ביצת טריפה דדמי למבטל איסור לכתחלה, ואפשר שהאפרוח לא שהי אלא לאחר, שאילת יעב"ץ [חלק א סימן קנא].

סעיף יא (בסוף להוסיף): ביצים שבורות בקערה שאינן טרופות לגמרי מותר ליקח מהם, פרי-חדש [סימן פו ס"ק ג]. אם נשחטה ולא נמצאת מרה בתרנגולת; בדיני ביצים עיין בשו"ת זכרון-יצחק.

כלל מ

סעיף א "דאינו אסור מן התורה באכילה אלא אם כן דרך בישול." לוקה על אכילה אפילו שלא כדרך אכילה ושלא כדרך הנאה. רמב"ם, ועיין פרי-מגדים [בפתיחה להלכות בשר וחלב].

"אבל צלי וטיגון." בהפסד מרובה יש להקל בטיגון, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן פז ס"ק א]. וכן אם ערב מתחלה דברים הפוגמים.

"דרך בישול." וחם לתוך חם וצונן לתוך חם ועירוי מיקרי בישול, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן פז ס"ק א].

סעיף ג (בסוף להוסיף): ובדיעבד ואין שקדים מותר לאכול, ט"ז [סימן פז ס"ק ד]. ועיין פתחי-תשובה [סימן פז ס"ק ז] שלא גזרו אלא בסעודות גדולות, אבל בביתו מותר לגמרי בלי שיניח שקדים.

סעיף ה (בסוף להוסיף): אם הטילה אותה בחייה אפילו קליפתה רכה מותר לאכלה בחלב לכתחלה, שאילת יעב"ץ [חלק א סימן קב].

סעיף ו "המעושן." וכן מה שמבשלים השתא בקיטור /דאמף/ אסור מדאורייתא⁹.

(בסוף להוסיף): הפרי-מגדים [שפתי-דעת סימן פז ס"ק כב] מסתפק בעור שליל ועור תחת האליה ועור בית הבושת אי מדאורייתא אסור באכילה והנאה.

8. עיין שפתי-דעת סימן פז ס"ק יג.

9. עיין בנימין זאב יטרף סימן פז ס"ק ב שכתב בדבריו כאן.

כלל מג

סעיף א "להחמיר במקום שאין הפסד מרובה." ואם יש שם טיפת ציר כבר אינו רשאי להתיר אפילו בהפסד מרובה וסעודת מצוה, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צא ס"ק טו].

סעיף ב (בסוף להוסיף): אם נפל ציר או חלב מהותך חם בכלי ואינו יודע באיזה מקום והוא מיעוט הכלי, בטל ברוב, ואם אפשר בהגעלה צריך הגעלה, פתחי-תשובה [סימן צא ס"ק ט].

כלל מד

סעיף א (בסוף להוסיף): והט"ז [סימן צב] לא התיר השאר אלא בהפסד מרובה.

סעיף ב (בסוף להוסיף): ומיהו אף אם יש שישים בקדרה כנגד החלב שאר החתיכות שנגעו בזו החתיכה צריכה נטילה.

סעיף ג (בסוף להוסיף): ואם לא ניער וכסה כלל וחתיכה הוי כולה חוץ לרוטב ואין שישים בקדירה נגד חתיכה אין להתיר השאר אלא בהפסד מרובה, חוות-דעת [סימן צב בהידושים ס"ק ד בביאורים ס"ק ד].

סעיף ה (בסוף להוסיף): ודוקא בבישול צריך שישים לבטל כולה, אבל בלא בישול לא, ט"ז [סימן צב ס"ק ז].

סעיף יא (בסוף להוסיף): ואם ידוע שריבה אחר שנודע לו התערובת אסור, ט"ז [סימן צט ס"ק יא].

סעיף יג (בסוף להוסיף): בבשר בחלב על-ידי מליחה נעשה נבלה אף שהוא רק דרבנן, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צב ס"ק טז].

סעיף טז (בסוף להוסיף): חתיכה שיש בה איסור דבוק אם אינו יודע בודאי שנמלחה ביחד עם שאר החתיכות, אסור אפילו בהפסד מרובה, דיש לחוש שמא נמלחה לבדה ואין בה שישים כנגד האיסור דבוק בה ואוסרה, חוות-דעת.

כלל מה

סעיף א (בסוף להוסיף): ואם נפל על יד של כלי כשהיד דבוק בעובי הכלי והוא כנגד הרוטב, דינו כמו נגד הרוטב. ואם היד שלא כנגד הרוטב, אף-על-פי שהיד סולדת בו הוי כנפל שלא כנגד הרוטב, ואם

קנט], ועיין פתחי-תשובה [סימן צ ס"ק ב] דמיירי לאסור רק אם יש בבשר בקעים.

סעיף ה (בסוף להוסיף): אפילו נתבשל לבדו ולא היה שישים, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צ ס"ק ה], ועיין פתחי-תשובה [סימן צ ס"ק א] שמקיל בזה.

סעיף ז (בסוף להוסיף): ומשערין בכחל לצרפו לשישים כדי לבטל דוקא כמו שהוא עתה לאחר הצימוק, כרתי-ופלתי [סימן צ בפלתי ס"ק ה].

סעיף י (בסוף להוסיף): אם שהה הכחל עם הבשר בכלי שאינו מנוקב כשיעור על האש ויש ציר, אפשר דאסור, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן צ ס"ק יג].

סעיף יד (בסוף להוסיף): אבל אם נבלע חלב בחתיכת בשר נעשה נבילה ואוסר, פתחי-תשובה [סימן צ ס"ק ה].

כלל מב

סעיף א "צריך להדיח מקום נגיעתן." ודבר חריף אפילו יבש כצונן לח דמי.

"רק צריך שפשוף היטב." עיין חוות-דעת [סימן צא בביאורים ס"ק א] שמנונית בלא דוחקא דסכינא סגי בהדחה.

סעיף ב "להדיח מותר." יש לאסור לכתחלה לאכול הערינג או גורקען מלוחים על קערה של גוי, ובדיעבד מותר, ובפתחי-תשובה [סימן צא ס"ק ב] איתא דכל דבר רך כגון קישואים בעי גרידה, פר"ד.

סעיף ה (בסוף להוסיף): אם נגע בחוץ במקום הקשה סגי בהדחה, אבל אם נגע בפנים במקום הרך בעי גרידה, פתחי-תשובה [סימן צא ס"ק ד].

סעיף ו "והוא הדין אפוי ומבושל." ודוקא מבושל כמאכל בן דרוסאי, חוות-דעת [סימן צא בביאורים ס"ק טז].

"הרבה פוסקים אוסרין כולו:" אפילו שישים לא מהני, חוות-דעת [סימן צא בביאורים ס"ק יא].

סעיף ז "אפילו נמלח קצת קולף." הט"ז [סימן צא ס"ק יב] ופוסקים אחרונים אוסרין בנמלח קצת.

סעיף ח (בסוף להוסיף): ולא אמרינן תתאה גבר אלא שבולע תתאה אבל לא להיות נקרא ורתח, חוות-דעת [סימן צא בביאורים ס"ק ה].

סעיף ט (בסוף להוסיף): חוות-דעת [סימן צא בביאורים ס"ק ה] אף בכלי שני אם היד סולדת בו הוי ככלי ראשון לענין מבליע ומפליט.

מהקדירה. ואם הכף בעצמו חם שהיד סולדת בו צריך לשער כנגד כולו.

סעיף ז (בסוף להוסיף): אם תחבו לקדירה והיה שישים ואחר-כך תחבו לקדירה אחרת ולא היה בזה שישים ואחר-כך חזר ותחב לראשונה, צריך שתי פעמים שישים, פתחי-תשובה [סימן צד ס"ק ד בשם חמודי-דניאל].

סעיף ח "אז הקדירה והתבשיל מותרין." אם ידוע ודאי שלא נגע בקדירה עם הכף.

"שהרי על-ידי תחיבה זו." וצריך שישים נגד הכף וגם נגד המאכל.

סעיף ט (בסוף להוסיף): ואין להקשות על הש"ך, כי בס"ק ח איירי שבלעה הקדירה מגוף הבשר, ורמ"א איירי שלא בלעה אלא מן הכף.

[בזי"ט צד, מט]

סעיף י (בסוף להוסיף): אם הרתיחו חלב בקדירה ושהה בה עד שנצטנן, הוי מעת לעת משעה שהיה חם כחמימות הרוק, וצריך מעת לעת מאחר שבא לגדר פושרין, חוות-יאיר [סימן קד].

סעיף יא "וכף שתחבו בקדירה." ובאין הפסד מרובה אפילו בכלי שני, ט"ז [סימן קה ס"ק ד].

"שעומדת על האש." אפילו אין היד סולדת בו באין הפסד מרובה, רש"ל [ים-של-שלמה חולין פרק ח סימן עא].

כלל מז

סעיף א "אבל מן הסתם הדרך לחתוך." אפילו אמר 'ברי לי' לא מהני, רש"ל [ים-של-שלמה חולין פרק ז סימן מב].

"ואף-על-גב שיש שישים צריך לקלוף." הפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן צד ס"ק יג] כתב שצריך נטילה.

סעיף ב "לכן צריך קליפה." לפרי-מגדים [שם] נטילה.

(בסוף להוסיף): אפילו בדיעבד אסור בלא הגעלה.

כלל מח

סעיף א "של בשר בת יומא מקונח יפה." סתם קדירה מקונחת יפה, פוסקים.

"(אחרונים, דלא כש"ך ס"ק ד)." פרי-תואר [סימן צה ס"ק א] וחוות-דעת [סימן צה בביאורים ס"ק ד] אוסרים בנצלו.

אין היד סולדת בו אפילו נופל על גוף הכלי מותר, חוות-דעת [סימן צב בביאורים ס"ק טז].

סעיף ב (בסוף להוסיף): עיין לקמן כלל מו אות א בהגה.

סעיף ז (בסוף להוסיף): אין להתיר, זולת שנפלה אחר שנחה הקדירה מרתחתה או שנפלה הטיפה למעלה הרבה באופן שלא תגיע שם הרתיחה, פרי-תואר [סימן צב ס"ק טו].

סעיף יז (בסוף להוסיף): אבל אם זב אל הרבה אפר, יש להקל אפילו אינו צורך גדול.

כלל מו

סעיף א (בסוף להוסיף): ואפילו בישל במקצת כלי צריך שישים נגד כל הכלי, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צג ס"ק ב].

סעיף ב (בסוף להוסיף): הא דהתבשיל מותר דוקא בבלוע היתר אבל בבלוע איסור גם התבשיל אסור, פרי-מגדים.

סעיף ג "דאם אינו בן יומו מותר." וכן אם הוא נקוב למעלה מותר.

סעיף ד "בתבשיל שישים נגד הכיסוי." המחמיר בכיסוי אינו בן יומו מכל-מקום אחר שנים-עשר חדשים יש להתיר, שבות-יעקב [חלק א סימן כא].

(בסוף להוסיף): אם זכר והסירה מיד והיא יבשה אף ששניהם חמים הכל מותר, איסור-והיתר. אף לדברי המחמירים, דוקא כיסוי מיוחד לכך, אבל אם נתן קערה של חלב על קדירה של בשר מותר לדברי הכל כשאינו בן יומו, ספר בני חייא [מוכא בפתחי-תשובה סימן צג ס"ק ד].

סעיף ה (בסוף להוסיף): כיסוי אינו בן יומו של חלב ששמוהו על הקדירה של בשר בן יומו שבשלו בו מים או ירקות, הכל שרי, משאת-בנימין [סימן יח].

סעיף ו "אפילו הכלי מתכות וכו', מכולו." זה דוקא אם נתחמם על-ידי בישול, הא על-ידי אור ממש מוליך ומפליט בליעותו בכולו, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צד ס"ק ג] וחוות-דעת.

(בסוף להוסיף): החוות-דעת [סימן צד בביאורים ס"ק א] כתב יש להחמיר כדעת כרתי-ופלתי [סימן צד ס"ק א] לשער כנגד כל מה שבחלל הקדירה, והכף ודאי דנאסר עד מקום שהיד סולדת בו בזיעה העולה

בדיעבד ועם בשר לכתחלה, תשובות פני-אריה [סוף סימן מח].

כלל נא

סעיף א (בסוף להוסיף): משערין במדה ולא במשקל, ואם יש חלל צריך למעך החלל. כזית קרוש שנפל ונמס ונעשה רביעית אין צריך אלא שישים זיתים, פתחי-תשובה [סימן צח ס"ק ב].

סעיף ב (בסוף להוסיף): קטן או גוי ששמו דם ואין יודעין אם יש שישים, שרי, שדם שבשלו דרבנן, ודוקא בכלי ראשון, אבל בכלי שני אסור, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צח ס"ק ז].

סעיף ג (בסוף להוסיף): במרה מותר לטעום בלשון, דקרוב הדבר שימצא טעם מר, אבל אסור ללחוך בלשון אם הוא מלוח, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן צה ס"ק טו]. בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא תנינא סימן נב] לא התיר לטעום בלשון אלא באיסור פגום אבל לא בפה, שהוא אסור בכל מקום.

סעיף טו [בזי"ט צח, נט]

סעיף טז (בסוף להוסיף): ודוקא כשהספק הוא רק ליחידים, אבל כשהספק כולל כל הדור ואינו בא אלא באקראי בעלמא, מיקרי ספק ואזלינן לקולא, פוסקים.

סעיף כה (בסוף להוסיף): דם וקֶלֶב הוי מין בשאינו מינו בשמא ובטעמא, אף-על-פי שדם נעכר ונעשה חלב, פרי-מגדים [בספרו תיבת-גומא פרשת ויקרא אות ד]. רוטב רכה דהיינו פליטת הבשר מיקרי מין בשר, פרי-חדש [סימן פח ס"ק ז].

סעיף כו (בסוף להוסיף): יש להחמיר דלא מיקרי מין במינו אלא עד ששווין בשמא ובטעמא, פרי-חדש [סימן פח ס"ק ז]. ובהפסד מרובה הקיל החוות-דעת [סימן צח בביאורים ס"ק ג] אם שוים בשמא רק בטעם יש שינוי קצת.

סעיף כח (בסוף להוסיף): והפרי-חדש [סימן צט ס"ק כא] הקיל עוד יותר, והפ"ת מברר דקיימא לן להחמיר כרמ"א ואפילו יבש ביבש, ובדרבנן נמי אמרינן חוזר וניער, וכן כרתי-ופלתי [סימן צט ס"ק יב] וחוות-דעת [סימן צט בביאורים ס"ק ט].

סעיף כט (בסוף להוסיף): אם כזית בשר נעשה נבילה מחמת חלב וכזית בשר נעשה נבילה מחמת דם,

"(דאם שניהם חמין הוי כנצלה וכו')."
הכרתי-ופלתי [סימן צד ס"ק יא] אוסר אפילו אם רק התחתון חם, דקיימא לן תתאה גבר.

סעיף ג "שניהם בבת אחת במים, הכל מותר." לפנינו בשולחן-ערוך איתא 'אסור', ועיין טו"ז.

סעיף ה (בסוף להוסיף): וכן נראה דכאן נמי לא הוי אלא חששא.

[בזי"ט צה, לד]

סעיף ו (בסוף להוסיף): הרמ"א החמיר בפירוש סימן צד [סעיף ה], וכן הביא שם הפרי-חדש [סימן צד ס"ק יד].

כלל מט

סעיף ה (בסוף להוסיף): ונראה שהחמיר כל-כך בבצלים מפני שכיחים הרבה.

סעיף ו (בסוף להוסיף): דג שנפתח בסכין של גוי ידח וישפשף מקום נגיעת הסכין יפה יפה ואפילו בידוע שהוא בן יומו, חוות-יאיר [סימן קעט].

כלל נ

סעיף א "ואם התנור משופע." ואין הפת עומד למעלה משפועו, כך צריך לומר.

(בסוף להוסיף): ועיין חוות-דעת [סימן צו בביאורים ס"ק ז] דמה שזב בשעת בישול אפילו אינה נ"ט-בר-נ"ט אלא טעם ראשון מקרי.

[בזי"ט צג, יג]

סעיף ב (בסוף להוסיף): פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צו ס"ק א], אותן לחמים שמשמין הרבה שומן עד שניכר השומן בהם, מותר, דאין לטעות.

סעיף ג "אסור לאכול אפילו במלח." צמח-צדק [סימן פ] אסרו אפילו אם נפלו לתוך הירקות אסורים.

(בסוף להוסיף): עיין בחוות-דעת [סימן צו בביאורים ס"ק ג], אם שינה הפת אינו מותר אלא לאכול בבית, אבל למכור בשוק אסור אפילו אם שינה.

[בזי"ט צז, יד]

סעיף ד (בסוף להוסיף): הכרתי-ופלתי [סימן צו בפלתי ס"ק א] וחוות-דעת [סימן צו בביאורים ס"ק ו] מחמירין.

סעיף ז (בסוף להוסיף): פת שנאפה עם עיסה שאין בה שומן בעין, אפילו נגע בה רותח מותר עם חלב

סעיף ד "ואם נמלח הגיד." צריך לומר 'נמוח' *.

(בסוף להוסיף): עיין פלתי [סימן ק בפלתי ס"ק א]. כינת הראש והבגדים אפשר דלא מיקרי בריה, ודברי פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן ק ס"ק א] צריכים עיון.

סעיף ה (בסוף להוסיף): פרעוש שקפץ לתוך המאכל אסור, חוות-יאיר [סימן קה]. ואם נפל לתוך הכף והשליכו, הכף מותר, בית-לחם-יהודה [סימן ק ס"ק ח].

סעיף ו "חוץ מדמי איסור שבה." ואפילו אינה בטילה מן התורה כגון שנתערבה חד בחד, פרי-מגדים קי.

סעיף ז (בסוף להוסיף): ועיין תשובות נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן ל] דיש על-כל-פנים לאסור כפי מנין אותן שנאפו בשני בעקליך, עיין שם.

סעיף ח "דקודם ידיעה לא שייך ביטול." עיין פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן קא ס"ק ח], בנודע קודם בישול בהפסד מרובה ושעת הדחק יש לצדד ולצרף לסניף דעת הרשב"א, ומ"מ צ"ע.

"אבל ראש של שור." ואם הלשון בתוכו מיקרי ראויה להתכבד, כרתי-ופלתי [סימן קא ס"ק יא] ופרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קא ס"ק ז].

[בזי"ט קא, יט]

סעיף י (בסוף להוסיף): אבל אם הם ממולאים ודאי מיקרי ראוי להתכבד, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קי ס"ק א].

סעיף יא "ואינו דומה לחתיכה גדולה." אוזא פטומה ושמינה הרבה אינה בטילה, דהוי דבר שבמנין, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קא ס"ק ז].

(בסוף להוסיף): ועיין ש"ך [סימן קא ס"ק יא], הכל לפי המקום ולפי הזמן, כי יש מקום שחותכין לחתיכות גדולות וראויות להתכבד.

סעיף יב (בסוף להוסיף): ושל ענגליש"ן האן ראויה להתכבד מיקרי, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן קא ס"ק יד].

סעיף יג (בסוף להוסיף): ועיין מנחת-יעקב [כלל מ אות ח] הביאו בפרי-מגדים [במשבצות-זהב סימן קא ס"ק ט].

כל אחד מצטרף לבטל חבירו, אבל שני כזיתים שאינם טעמם שוה שנעשו נבילה מדברים שטעמם שוה, אין מבטלין זה את זה ובעי שישים כנגד שניהם, חוות-דעת [סימן צח בביאורים ס"ק ח].

סעיף ל (בסוף להוסיף): יבש ביבש אין איסורין מבטלין זה את זה, חוות-דעת [סימן צט בביאורים ס"ק ט]. ואם היה האיסור האחד כבד קודם צלייתו, אסור, מפני שפולטת ואינה בולעת, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן עג ס"ק א, הובא בפתחי-תשובה סימן צח ס"ק יא].

סעיף לא (בסוף להוסיף): שני איסורין שאסורים משם אחד אף שאין טעמם שוה אין מבטלין זה את זה, חוות-דעת [סימן צח בביאורים ס"ק ח].

סעיף לב "ומותר ליתן מן המים לקדירה של בשר." אפילו לכתחילה.

כלל נב

סעיף א (בסוף להוסיף): אף אבר מן החי שנפל להיתר, עצמות שבו מצטרפין להיתר, ספר תיבת-גומא [פרשת וירא אות ט].

סעיף ג "אלא ישער מאומד." אם יש למראה שישים אלא שרוצה לשקול כדי שלא לטעות באומדנא, תבוא עליו ברכה, פרי-חדש [סימן צ ס"ק ז].

(בסוף להוסיף): ומשערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות, שולחן-ערוך [סימן צט סעיף ד].

סעיף ז (בסוף להוסיף): ואם אנסוהו לערב מיקרי שוגג, רש"ל [ים-של-שלמה חולין פרק ז סימן נט]. ואם היה בריה או חתיכה הראויה להתכבד וריסקו מיקרי ביטל במזיד ואסור, פרי-חדש [סימן צט ס"ק ז].

סעיף ח (בסוף להוסיף): ופרי-חדש [סימן צט ס"ק יב] כתב דהאי שוגג ב'אומר מותר' גרע טפי ואסור.

כלל נג

סעיף א (בסוף להוסיף): בח' ¹⁰ וחזותא, עיין פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן ק ס"ק א].

10. לא ברורה כוונת הגאון המחבר במילים אלו, ואולי בכתב היד היה כתוב "ומח" והיינו שבענין חזותא וכן הביא בפרי-מגדים שם מחלוקת בענין חזותא.

* ב'חכמת אדם' הוצאת "א. בלום" ירושלים, ה'תשנ"ב, כבר תוקן תיקון זה.

סעיף יד "חתיכה הראויה להתכבד שנחתכה לחתיכות." ואם נסרחה רק קצת אינה ראויה להתכבד, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן קא ס"ק טז].

(בסוף להוסיף): חתיכה הראויה להתכבד היינו אורחים יקרים וחשובים, רש"ל הביאו הפרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קא ס"ק א]. ולדעת נודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא סימן טז] אורחים גויים לא מיקרי ראוי להתכבד.

סעיף טו [בזי"ט פד, נג]

סעיף טז "שאינ מוכרים ביצים אלא במנין לא בטל." עיין בתשובה-מאהבה [חלק א סימן קלג], אם הורה המורה בהפסד מרובה לבטל הביצה, יש לצדד קצת להיתר, כיון שבמדינתנו אנו מוסיפין יתירה ללוקח הוי אין דרכו למנות.

[בזי"ט קי, קג]

סעיף יט "וכן נדרים שיכול לשאול." פרי-מגדים [בפתיחה להלכות פסח, הובא בפתחי-תשובה סימן קב ס"ק י] שבועה נמי הוי שיש לו מתירים, ובית-יעקב [סימן קי] כתב דלא הוי דבר שיש לו מתירים.

(בסוף להוסיף): ואם פירש אחד מן התערובת לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש ואסור, תשובות צמח-צדק [סימן טז]. וצל"ח [ביצה דף י, ב] וחוות-יאיר [סימן קלג] אמרינן בדבר שיש לו מתירים כל דפריש וכ'.

"כי אם לצורך גדול." ושלוש תערובות, עיין לקמן סימן קי, ופרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קא ס"ק ד].

סעיף כ (בסוף להוסיף): אם עכשיו ודאי ואחרי זה ספק או פלוגתא דרבוותא, מיקרי דבר שיש לו מתירים, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קב ס"ק ג, בשם המנחת-יעקב כלל עד אות יב].

סעיף כא (בסוף להוסיף): באינו מינו דבטיל בשישים ביום-טוב בעלמא מותר להוסיף עד שישים, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קב ס"ק ו].

[בזי"ט קב, יד]

סעיף כג (בסוף להוסיף): דבר שבא לעולם על-ידי תערובות לא בטיל, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קב ס"ק יא].

סעיף כה (בסוף להוסיף): ועיין בפתחי-תשובה [סימן קב ס"ק ח] שהביא כמה דעות.

סעיף כו (בסוף להוסיף): ואם נתערב בשבת זו מותר לדידיה ולאחרים אסור, חוות-דעת [סימן קב בביאורים ס"ק ח].

סעיף כז (בסוף להוסיף): בהמה שנתערבה באחרות ושחט לברתה, היתר לשחוט מתערובת ולא הוי דבר שיש לו מתירים, חוות-יאיר [סימן קלג].

סעיף כט (בסוף להוסיף): חוות-דעת [סימן קב בביאורים ס"ק ה] בדבר גוש בטל הטעם אבל לא לח בלח.

סעיף ל (בסוף להוסיף): פתחי-תשובה בשם מנחת-יעקב [כלל פה ס"ק סא] יין וחומץ לא מיקרי עביד לטעמא.

כלל נד

סעיף ב [בזי"ט קה, סז]

סעיף כא (בסוף להוסיף): ודוקא עכבר או שרץ אחד משאר, שמונה שרצים המנוין בתורה, אבל שרץ אחר לא, חוות-יאיר [סימן קב].

כלל נה

סעיף א (בסוף להוסיף): בכל זה אין חילוק בין כלי חרס לכלי מתכת, פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן קג ס"ק טז].

כלל נו

סעיף ב [בזי"ט קה, סה]

סעיף ג (בסוף להוסיף): ועיין בנודע-ביהודה [יורה-דעה מהדורא קמא ל] דלא שבקינן מה דפשיטא למגן-אברהם [סימן תנח ס"ק לז] בשביל ספיקא הש"ך.

סעיף ח (בסוף להוסיף): עיין בחוות-דעת [סימן קה בביאורים ס"ק טז] שחולק ופסק דלא אמרינן תתאי גבר בכלי על גבי בשר.

סעיף ט [בזי"ט קה, סו]

סעיף י (בסוף להוסיף): ועיין בחוות-דעת שחולק.

סעיף טו (בסוף להוסיף): כלי זכוכית אינו בולע לדברי הכל.

סעיף טז (בסוף להוסיף): וכלי חרס חדש בולע מיד, ט"ז [סימן צב].

כלל נח

סעיף א (בסוף להוסיף): ולא מיקרי כבוש אלא מעת לעת בלא הפסק, אבל לא על-ידי צירוף, שב-יעקב [סימן כז, הובא בפתחי-תשובה סימן ס"ק לג].

סעיף ב [בו"ט קו, סז]

סעיף ג (בסוף להוסיף): ואני בחידושי חלקתי בין החומץ עצמו אי נאסר כדין מה שהשרה בתוכו, ועיין שם שהוא תהילה לאל יתברך דבר נחמד.

סעיף ד (בסוף להוסיף): ודוקא שעמד כל מעת לעת במקום אחד בנפל, חוות-דעת [סימן קה בביאורים ס"ק ד ובחידושים ס"ק ה].

סעיף ו (בסוף להוסיף): ואם נשתמשו מן השומן הזה יש להתיר הכלים, פתחי-תשובה [סימן קד ס"ק ה] בשם מנחת-יעקב [כלל נב ס"ק יט].

סעיף יא (בסוף להוסיף): נר מצוה מיקרי נר חנוכה נר שבת נר יארציט, פרי-מגדים [משבצות-זהב סימן קד ס"ק ד].

כלל נט

סעיף ה (בסוף להוסיף): ונראה לי דיש לחלק אם הכלי התחתון שעירה לתוכו גדול הרבה ומה שעירה מעט.

כלל ס

סעיף ד [בו"ט קו, סח]

כלל סב

סעיף א "(בכל ארבע דפנותיה)". פרי-מגדים [שפתי-דעת סימן צו ס"ק ה] מחמיר שצריך שקרקעו לבד יחזיק שנים-עשר עשרונים, ועיין בינת-אדם סב.

[בו"ט קח, מג]

סעיף ה (בסוף להוסיף): וחוות-דעת [סימן קח בחידושים ס"ק ח] כתב שהיתר שאינו חריף אינו מצטרף לבטל, ואינו נראה.

סעיף יב (בסוף להוסיף): מותר לשאוף אבק טוטין אף שיש אומרים שמזלפין אותו ביין נסך, עיין שער-המלך פרק יא מאכלות-אסורות.

כלל סג

סעיף י "שנאבד מן העולם." עיין פנים-מאירות, הוא הדין נפל לאיסור ואין שישים לבטל או נמכר לגוי או בהמה ונעשה טריפה מחיים או שמת אחד מהן.

סעיף טו "תשובות רדב"ז חדשות [חלק א סימן שעג] בבעלי-חיים אפילו ר"י מודה דמותר על-ידי... ? ...

כלל סד

סעיף ז [בו"ט קיב, כ]

כלל ע

סעיף ד (בסוף להוסיף): בזמן הזה שיש מנעול שאי-אפשר להפתח אלא במפתח שלו הוי ודאי כחותם כשתי חותמות.

כלל עב

סעיף יז "ואין לסמוך גם אדבריו." אבל מסיח לפי תומו נאמן, חוות-דעת [סימן סט בביאורים ס"ק יד].

כלל עג

סעיף ז (בסוף להוסיף): פירוש שאינו צריך טבילה.

כלל עד

סעיף ה (בסוף להוסיף): אם הכלים גם-כן גדולים.

כלל עה

סעיף ג (בסוף להוסיף): ואם משליך ממנו על הארץ ורואה שהוא מרתיח ומבעבע מותר לשתות ממנו.

סעיף ט (בסוף להוסיף): סומכין בסתם יין על חותם אחד (מנחת-יעקב).

סעיף י (בסוף להוסיף): שרף של ישראל מייין של ישראל ואחר-כך נגע בו גוי אין בו משום יין נסך, שבו"י (? שבות-יעקב)

תנח

בו"ך

חכם בחכמתו כלל עו - עו

לבונה

כלל עו

כלל עז

סעיף ה (בסוף להוסיף): וקשה למה החמיר נגד דעת סעיף י (בסוף להוסיף): ואני בחידושי הקשיתי על דין זה האחרונים. דש"ך.

ת' ו' ש' ל' ב' ע'

ספרי אחרונים שהוזכרו בספר בז"ך לבונה - בנימין זאב יטרף

מלבד נושאי-הכלים בגיליון הטוש"ע

בית-יצחק :

סי' פא ס"ק כ
סי' פד ס"ק מא, מח, מט-נב
סי' פח ס"ק יג
סי' צא ס"ק כז-כט
סי' צב ס"ק מו
סי' צג ס"ק יז
סי' צד ס"ק מח
סי' צה ס"ק כט-לג
סי' צו ס"ק מה-מג
סי' צח ס"ק נו, נח
סי' קב ס"ק יג
סי' קג ס"ק כא-כג
סי' קד ס"ק יג
סי' קו ס"ק ח
סי' קז ס"ק יז
סי' קט ס"ק יח.

הגהות מר' ברוך פרנקל תאומים :

סי' צח ס"ק נה.

חכמת-אדם :

סי' ו ס"ק יד
סי' כ ס"ק כ
סי' פא ס"ק כא-כב
סי' פב ס"ק לב-לג
סי' פד ס"ק כ, מח, נג, נה-נו
סי' צד ס"ק מט
סי' צה ס"ק לד
סי' צו ס"ק יג, יד
סי' צח ס"ק נט
סי' קא ס"ק יט
סי' קה ס"ק סה-סח
סי' קז ס"ק ו, יח
סי' קח ס"ק מג
סי' קי ס"ק יח, טט, קא, קג
סי' קיא ס"ק יח, כ.

בינת-אדם (חכמת אדם) :

סי' יז ס"ק יג
סי' פד ס"ק נד-נה
סי' פה ס"ק נו, נח
סי' קי ס"ק קב.

יב-של-שלמה :

סי' ב ס"ק א
סי' ג ס"ק א
סי' ו ס"ק א
סי' י ס"ק ה
סי' פב ס"ק ד-ז
סי' פט ס"ק א, ב
סי' צ ס"ק ח

סי' צא ס"ק ח, ט
סי' צו ס"ק ז
סי' צח ס"ק יז-כא
סי' קא ס"ק ג.

יריעות-שלמה :

סי' ב ס"ק י, נב, נג
סי' יז ס"ק יב.

ישועות-יעקב :

סי' פז ס"ק מו, מז
סי' פט ס"ק כד.

כרתי ופלתי :

סי' א ס"ק נב-נו
סי' ב ס"ק י, כג-כח
סי' ג ס"ק ב
סי' ד ס"ק יד-טז
סי' ה ס"ק כ, כא, כג
סי' ו ס"ק ב, ה, ח
סי' ז ס"ק ג
סי' ח ס"ק ב
סי' ט ס"ק א, ב
סי' י ס"ק טז-כ
סי' יא ס"ק ב, ח, י
סי' יב ס"ק ה-ו
סי' יג ס"ק יב, יג, טו
סי' יד ס"ק יב-טז
סי' טו ס"ק ד, ה
סי' יז ס"ק ג
סי' יח ס"ק ב, יט, כג-כז
סי' יט ס"ק ט-יג
סי' כ ס"ק א, ה, יא, כ
סי' סב ס"ק א
סי' פא ס"ק ה
סי' פב ס"ק ה, יז-כא
סי' פג ס"ק טז, כ, כג-כו, כט
סי' פד ס"ק יז, יט, כ, כב, כח,
כח-ל, נה

סי' פו ס"ק ה, ט, יח, יט
סי' פז ס"ק כב, כד, לא-לה
סי' פט ס"ק יא, יד, יז-יט
סי' צא ס"ק טז
סי' צב ס"ק יב, כא, כז-לא, לד
סי' צד ס"ק ב, לב, מג, מח
סי' צו ס"ק יח, כ כה-כו, לא
סי' צז ס"ק ח
סי' צח ס"ק לו, מ, מח
סי' צט ס"ק כה-כט
סי' ק ס"ק ה, ח
סי' קא ס"ק ג, ה, טו, יז, יח
סי' קב ס"ק ד
סי' קג ס"ק יז
סי' קד ס"ק ט

סי' קה ס"ק יג, טז, מג-מו, נ
סי' קו ס"ק ג
סי' קז ס"ק ט, יב, יג
סי' קח ס"ק כז, כט, לו
סי' קט ס"ק ט, יב
סי' קי ס"ק כט, מ, נא-סו
סי' קיא ס"ק ט, יא-טו.

פני נשר (כרתי ופלתי) :

סי' פב ס"ק ה, כו.

לחם-הפנים :

סי' ח ס"ק ג
סי' יח ס"ק כב
סי' פא ס"ק ה
סי' פז ס"ק ל
סי' פט ס"ק טז
סי' צב ס"ק יד, כו
סי' צג ס"ק ט
סי' צד ס"ק כז-לא
סי' צה ס"ק כא
סי' ק ס"ק ה
סי' קא ס"ק יא-יב
סי' קט ס"ק ייא
סי' קי ס"ק ג, נא
סי' קטו ס"ק כ
סי' קיז ס"ק יא
סי' קיח ס"ק כב.

נחלת-צבי :

סי' קיז ס"ק יב.

סולת-למנחה :

סי' פד ס"ק לט.

עצי-לבונה :

סי' פח ס"ק יד
סי' צא ס"ק כ, כב.

פרי-תואר :

סי' פד ס"ק מח.

שו"ת דברי-חיים [הגר"ח צאנז] :

סי' פב ס"ק לא.

שו"ת חת"ם-סופר :

סי' פא ס"ק ט, יח
סי' פב ס"ק כז, כט
סי' פו ס"ק ה
סי' פז ס"ק מג-מה
סי' צא ס"ק כא, כג, כה
סי' צב ס"ק יב.

שו"ת יהודה-יעלה :

סי' פא ס"ק יט
סי' פב ס"ק כט.

שו"ת כתב-סופר :

סי' פג ס"ק לג, לה.

שו"ת מהר"ם שיק :

סי' פב ס"ק ל
סי' פד ס"ק מז.

שו"ת נודע-ביהודה :

סי' צד ס"ק מז
סי' קה ס"ק סב
סי' קטו ס"ק כא.

שו"ת שואל-ומשיב :

סי' פג ס"ק לה.

תבואות-שור :

סי' א ס"ק כה, לו, מג, נח-סב,
סד-סח, עד, עו, עט, פ
סי' ב ס"ק ד, יא, כט-לט, מה, נג
סי' ד ס"ק ב, טז, יט, כ, כד, כה
סי' ה ס"ק א, ג, טז, כב-כו
סי' ו ס"ק ד, ח, ט
סי' ז ס"ק ד
סי' ח ס"ק ד
סי' ט ס"ק א, ב
סי' י ס"ק ח, יד, כא, כג
סי' יא ס"ק ה, יא, יב
סי' יב ס"ק ה, ז-ט
סי' יג ס"ק יד-טז, כ
סי' יד ס"ק יז-יח
סי' טו ס"ק ב, ג, ז
סי' טז ס"ק יב-יג
סי' יז ס"ק ג, ד, ו-ט, יא
סי' יח ס"ק כח-לא, לג-לה, מד,
מח
סי' יט ס"ק יב-טו
סי' כ ס"ק יב-יד, טז-יח.

שמלה-חדשה (תבואות שור) :

סי' א ס"ק סג
סי' ב ס"ק לד, לו
סי' ג ס"ק ג, ד
סי' ד ס"ק טז-יח
סי' ו ס"ק ט
סי' י ס"ק כג
סי' יא ס"ק יג
סי' יד ס"ק יז
סי' יח ס"ק לב
סי' כ ס"ק טו, יח.